



## Lederen har ordet

I fjor høst ga vi ut vår andre Prøysenårbok, i samarbeid med Oplandske Bokforlag. Boka inneholder en serie foredrag som ble holdt på et Prøysen-seminar ved Høgskolen i Hedmark tidligere på året, supplert med et par artikler av medlemmer hos oss. Boka er preget av sterk faglighet, og deler av den er derfor ikke spesielt lettlest. Vi mener imidlertid at vi noen ganger trenger å være faglig seriøse, og er derfor stolte av denne årboka. Redaktør og initiativtaker til seminaret, Knut Imerslund, takkes herved for god innsats.

Nok en gang går det mot en ny sommer. Styret i Prøysens Venner har bestemt seg for å tilby våre medlemmer noe nytt, og vil invitere de som har lyst og anledning til å delta på ulike turer, nærmere bestemt til Snefugl Gård hvor Inge Haukvik nå har plassert sin utstilling, til Dan Andersson-veckan i Sverige, og et weekendopphold på Bardøla Høyfjellshotell til høsten. Se mer om dette på egen informasjonsside.

Prøysenhuset er inne i en spennende fase, både med hensyn til utstillinger og til organisering. Huset har fått penger til å bygge en ny utstillingsdel for, det såkalte "Musehullet", bygget etter regla fra "Musa i bua". Det er Asle Berteig som tok initiativ til dette tiltaket, og som skaffet penger fra Den norske Bankforening. Samtidig med at denne utstillingen skal bygges, vil det bli gjort en del andre fysiske forandringer i huset. Inngangspartiet vil bli flyttet over til det som de fleste vil si er framsida av huset, og hovedinngangen til Solvang Kafé vil ventelig også bli der. Det vil også etter hvert komme et bedre arrangement for å kunne studere Alf Prøysens tekster. NRKs arkiv vil bli flyttet til Prøysen-huset og kunne brukes der. Vi gleder oss til disse forandringene. En stadig fornyelse er nødvendig, og nå ser det ut for at flere viktige ting kan komme i løpet av rimelig tid.

Styret i Prøysen-huset forhandler for tiden med Domkirkeodden Museum, det tidligere Hedmarksmuseet, om et organisert samarbeid. Forhandlingene er en konsekvens av endringer i Museumsloven som kom for noen år siden. For at Prøysenhuset skal få statsstøtte, er et slikt samarbeid et krav. Samarbeidet kan komme til å by på store fordeler når det gjelder den museumsfaglige delen av virksomheten. Det gjenstår å finne fram til løsninger med hensyn til eier- og styringsformer, men alt dette vil forhåpentligvis være på plass i løpet av året.

Prøysens Venner har lenge vært bekymret for vedlikeholdet av husmannsplassen Prøysen og naboeiendommen Kusvea. Derfor arrangerte vi en veldedighetskonsert i Prøysen-huset i april. Besøket kunne vært større, men vi fikk i hvert fall inn omkring 10 000 kr. Det er i det minste en begynnelse. Prøysen-huset har også en ubrukt bevilgning til vedlikehold av Kusvea. Vi håper disse pengene kan komme til anvendelse i løpet av året, slik at både bygningen og uteområdet kan få et løft.

Også i år blir det festival i juli. Festivalen har i år endret navn til Prøysenfestivalen – Blåklukkevikua. Arrangørene ønsket å få med Prøysen-navnet i tittelen, noe jeg tror er et godt valg. I år er det Elisabeth Vatn som har ansvaret for festivalen. Det ser ut til å bli en flott festival i år også. Dersom arrangementet skal gå glatt, er vi imidlertid avhengige av frivillige mannskaper, og jeg vil oppfordre de som har muligheten til det, om å melde seg som frivillig. (Mer om dette på informasjonssida.)

Tidlig i vinter meddelte jeg valgkomiteen at jeg på grunn av hardt arbeidspress og noe skrantende helse, må be om å få avløsning som leder til sommeren. Jeg vil takke alle medarbeidere for åtte givende og flotte år, og ønsker foreningen alt mulig godt i åra framover.

Ronald Bradal

## Ulf Peder Olrog og Alf Prøysen

### Olrogs barndom og studietid

Den svenske visedikteren, visesangeren og humoristen Ulf Peder Olrog (1919-72) er ett av de navnene som oftest dukker opp når Alf Prøysens venner og bekjente kommer på tale. Olrog var en av dem Prøysen virkelig fant tonen sammen med. Det som knyttet dem sammen, var framfor alt begges dype interesse for visesang og visedikting i alle dens former. Men de to hadde også mange rent menneskelige trekk felles, og deres samvær var preget av en sjelenes sympati, som den svenske sangerinnen og Prøysen-venninnen Margareta Kjellberg har uttrykt det (Norlén 1986:36).

Ulf Peder Olrog vokste opp i byen Nyköping i Södermanlands län, noen mil sør for Stockholm. Hans bakgrunn var preget av jevn borgerlighet. Faren arbeidet i det militære, og hadde tittelen rittmester og sysselmann ved Nyköping Lasarett. Han var musikalsk og trakterte ifølge en av Olrogs venner pianoet med militær schwung. Moren, som tilhørte en handelsfamilie i Göteborg, hadde en mer høyborgerlig bakgrunn. Hun skal ha vært opptatt av å gi barna en god ballast når det gjaldt borgerlig skikk og bruk, noe sønnen Ulf Peder visstnok i liten grad tok inn over seg.

I 1938 begynte Ulf Peder Olrog på sine studier i Uppsala, og det var i Uppsala-tiden at hans mange talenter slo ut i full blomst. Her kom han raskt inn i et miljø av glade, talentfulle studenter som visste å nyte den friheten studentlivet bød på. Og friheten ble riktignok brukt til fest og moro, ikke minst om nettene, men den ble også benyttet til sang, musikk, litteraturlæsning og litterære diskusjoner, på en måte som i høg grad befordret Olrogs faglige og menneskelige vekst. Krobesøkene ga i dette miljøet viktige bidrag den unge studentens utvikling.

Ulf Peder hadde allerede som 15-åring begynt å spille i danseband, og repertoaret besto av dansbar jazzmusikk, men også av gammeldans som vals og hambo. I studentmiljøet i Uppsala kom imidlertid hans musikalitet virkelig til sin rett. Han spilte piano, mandolin og gitar, for det meste på gehør, og lite etter noter. I Uppsala spilte han også i band med litt forskjellige besetninger, og han begynte tidlig å skrive viser eller slagertekster sjøl. En av de første visene Olrog skrev, var "Samling vid pumpen", som ble en stor slager i

Sverige sommeren 1945, og som Prøysen etter hvert "oversatte" – meget fritt – til norsk under tittelen "Næsning på Hamarmarten". Fra midten av 1940-årene og utover ga Olrog ut en rekke visesamlinger, de fleste av dem under tittelen *Rosenbloms visor*. I alt kom det sju samlinger med denne tittelen. I tillegg ga han så sent som i 1970 ut en ny samling med tittelen *29 nya Olrog-visor och Bergakungens land*. Olrog skrev også barneviser, revyviser, og han redigerte flere antologier.

Men Olrog tok heller ikke lett på studiene. Han var ikke noe skolelyst sier vennen Sven G. Svenson (Svenson 1982:8), men han var utrolig nysgjerrig, samtidig som han var mistenksom overfor alle etablerte sannheter. Blant studiekameratene gjorde han seg særlig bemerket ved å være bevandret i moderne skjønnlitteratur. I rask rekkefølge leste han på universitetet fagene nordiska språk, klassisk filologi, historie, pedagogikk og litteraturhistorie. Etter hvert tok han en lisensiatgrad og skrev avhandling om middelalderballader. Olrog var altså opptatt av viser også i sine studier. Gjennom hele sin karriere fortsatte han med dette å diktet viser på den ene siden, og å forske på viser på den andre siden. Han planla også en doktoravhandling om den gamle folkelige visediktingen, men den ble det aldri noe av.

### **Gründer i åndslivet**

Ulf Peder Olrog var en slags gründertype i åndslivet, og hans ideer og initiativ tok mange retninger utover i karrieren. Han var en stor inspirator, sier den nære vennen Håkan Norlén (Norlén 1986:95). Eksempelvis hadde han i en tid planer om å lage en operette med utgangspunkt i noen av visene sine, men dette ble aldri noe av. I stedet ble det en film som het *Ung och kär*, hvor Olrogs viser hadde en sentral plass, om enn ikke en så sentral plass som de var tiltenkt i operetten. Olrog skrev også tekst og musikk til utallige revyer, blant annet til Kar de Mumma. Samtidig var han med i styret for fagforeningen til svenske populærmusikk-komponister. I denne posisjonen var han svært opptatt av at den svenske populærmusikken ikke helt skulle drukne i flodbølgen av plateutgivelser fra de store internasjonale plateselskapene.

I sitt arbeid med lisensiatavhandlingen hadde Olrog vært opptatt av middelalderens balladediktning. Etter hvert ble interesseområdet utvidet til å dreie seg om all gammel visedikting. Særlig kom han til å arbeide med skillingsviser og skillingsstrykk, og han var særlig opptatt av hvordan impulser fra kunstdiktningen hadde nedfelt seg i skillingsstrykkes tekst. Men Olrog gjorde også innsamlingsreiser i Sverige og (den svensktalende delen av) Finland, hvor han både skrev ned viser og gjorde opptak på bånd. På denne måten er han en av de absolutte pionerene innenfor viseforskningen i Skandinavia. Matts Arnberg, som var en venn og medarbeider av Olrog, antyder at de i perioden mellom 1948 og 1968 samlet inn cirka 10000 – ti tusen – viser.

Etter hvert fikk så Olrog ideen til en vitenskapelig institusjon som kunne ta vare på hele dette innsamlede materialet, og i 1951 ble Svensk Visarkiv grunnlagt. Den økonomiske basis for institusjonen ble sikret gjennom et samarbeid med skipsrederen Sven Salén. I de første årene var Olrog selv sjef for arkivet, men etter hvert ble det administrative arbeidet tyngende, ikke minst fordi Olrog var et petimeter med store krav både til seg selv og medarbeiderne. Planen var ellers at staten skulle ta over det økonomiske ansvaret for Svensk Visarkiv, og det skjedde i 1970.

I 1964 ble Ulf Peder Olrog ansatt i Sveriges Radio, og der ble han til sin død i 1972. Ett av hans påfunn der var Svensktoppen, som jo har vist seg å være en meget livskraftig programidé. En av hans bekymringer i den forbindelse var at det var vanskelig å framskaffe helt objektive, kvantifiserbare mål på publikumsreaksjonen på en slager. Derfor konstruerte han i samarbeid med Sigvard Strandh et *mentometer*, dvs. et instrument som gir tilhørerne anledning til å gi positiv eller negativ tilbakemelding på det de hører umiddelbart.

I 1946 hadde Olrog giftet seg med Inga, samtidig som de flyttet inn i en leilighet i Stockholm. Inga hadde sitt eget yrkesliv. Hun arbeidet med oppslagsbøker på Bonniers Förlag. Samtidig optrådte hun i flere sammenhenger som samarbeidspartner for sin mann. Dette skal vi komme tilbake til.

### **Olrog og Prøysen**

Samarbeidet mellom Olrog og Prøysen kom i stand i slutten av 1940-årene. Hvordan kontakten mellom de to først ble opprettet, har Kjell Lund fortalt til undertegnede i en samtale

jeg har hatt med ham. (Jf. samtalen med Kjell Lund i Knut Imerlund: *Det er så vemodig mange viser. Samtaler om Alf Prøysen* (2004). Ove Røsbak forteller også noe om dette i sin Prøysen-biografi.) I 1949 var Lund arkitektstudent ved Høgskolen i Trondheim. Til studentrevyen det året hadde han laget ny tekst til en melodi av Ulf Peder Olrog. Lund var på det tidspunktet allerede god venn med Alf Prøysen, etter at han året før hadde vært med på en turné med Prøysen i noen av byene rundt Mjøsa. Lund var opptatt av visedikting og visesang, og han hadde kjøpt de samlingene av *Rosenbloms visor* som var kommet ut til da.

Lund var opptatt av at han ikke skulle bruke Olrogs melodi uten å spørre om lov. Derfor skrev han til Olrog, og fikk tillatelse med en gang. Etter noen uker fikk Lund et nytt brev fra Olrog med spørsmål om han ikke kunne tenke seg å oversette flere av Olrogs viser til norsk. Lund vegret seg, men viste Olrog til Prøysen, og slik oppsto det et samarbeid mellom de to som skulle vise seg å bære rike frukter.

Prøysen ga etter hvert ut et hefte med 8 oversettelser, eller kanskje vi skulle kalle dem gjendiktinger, av Olrog-viser. Prøysen tar seg nemlig store friheter når han omsetter tekstene til norsk. Hftet het *Tingeltangel i natt*, og kom i 1953. Disse visene var for øvrig utgangspunkt for en forestilling på Det Norske Teatret i 1959. Blant visene i dette heftet var "Næsning på Hamarmarten", "Storken Ibrahim", "Spring-stepp" og "Dovre-slow". I tillegg til disse 8 visene i *Tingeltangel i natt* har Prøysen laget seks visetekster til Olrog-melodier. Den mest kjente av dem er kanskje "Så seile vi på Mjøsa". Prøysen spilte også inn flere av disse Olrog-visene på plate. Den første var en singel som kom i 1953 med "Rosenbloms trio" på den ene siden og "Springstepp" på den andre. Samme året spilte han inn enda en singel med "Næsning på Hamarmarten" og "Storken Ibrahim". Senere ble det flere innspillinger av gjendiktede Olrog-viser.

Nå fikk nok Olrogs arbeid for Prøysen i Sverige enda større betydning enn Prøysens arbeid for Olrog i Norge. For det første oversatte Olrog enda flere av Prøysens viser til svensk enn omvendt. Den første samlingen kom i 1953 og het *Kökspolka och 7 andra av Alf Prøysens visor*. Denne inneholdt blant andre "Stenröset bort i backen", "Koleravisa", "Kom nu i kväll" og "Den skyldige". Ove Røsbak forteller i sin Prøysen-biografi om hvordan Olrog leide lokaler på Grand Hotell i Stockholm til lanseringen av Prøysen, og hvordan han i det hele tatt slo skikkelig på stortromma for å gjøre Prøysen kjent i nabolandet. Og det klarte han. Samme året, i 1953, sang Margareta Kjellberg inn "Kökspolka" på plate, og det ble en stor suksess med 50000 solgte plater de første ukene. Kjellberg ga etter hvert ut flere plater med Prøysen-stoff, som ble store suksesser. Margareta Kjellberg og Prøysen ble dessuten gode venner etter hvert, og turnerte blant annet i svenske folkeparker sammen.

I 1957 kom *Alf Prøysens bästa*, hvor både Prøysens norske tekst og Olrogs svenske oversettelse var trykt. Her fantes det dessuten enkle pianoarrangement. Samlingen inneholdt 16 viser/slagere. Her var alle åtte fra *Kökspolka* med, pluss åtte til, blant annet "Tango för två", "Sunnanvindsvalsen" og barneviser som "Mössens julafton" og "Lillebror ensam i stugan". I tillegg ble det gitt ut enkeltnoter med noen av Prøysens slagertekster. Etter hvert sørger Olrog for at også *Trost i taklampa* blir oversatt til svensk med tittelen *Trastsommar*.

I 1956 kommer den første boka med fortellinger om teskjekjerringa ut i Sverige. Da var teskjekjerringa bare kjent fra Barnetimen for de minste her i Norge. Og som alle vet, ble teskjekjerringa kanskje enda større i Sverige enn i Norge med en rekke bokutgivelser, med teskjekjerringa i julekalenderen i Birgitta Anderssons skikkelse, mens Carl Gustav Lindstedt spilte teskjekjerringas mann. Det var Olrog selv som oversatte teskjekjerringbøkene sammen med kona Inga. Og den som særlig har formet våre visuelle bilder av teskjekjerringa, er den svenske illustratøren som var med fra første stund, nemlig Björn Berg. Inga og Ulf Peder Olrog oversatte etter hvert også flere andre av Prøysens fortellinger for barn til svensk.

I tillegg til alt dette ble Prøysen en kjær venn av familien Olrog fordi han med relativt tette mellomrom måtte reise til Stockholm for å ivareta sine svenske interesser. Og det var ingen tvil om at alle i Olrog-familien satte pris på disse besøkene. Ikke minst barna. Den familiære tilknytningen ble ytterligere styrket av at de to familiene dro til Mallorca en uke sammen en gang i 1950-årene, i det som i dag må beskrives som Syden-turismens tidligste barndom.

## **Akademikeren og husmannen**

Når Ulf Peder Olrog og Alf Prøysen kommer på tale, blir det ofte gjentatt hvordan deres sosiale utgangspunkt var forskjellig, og hvordan det av den grunn var litt forunderlig at de så til de grader fant sammen. Olrog var akademiker, og til mange av sine viser brukte han stoff han hadde tilegnet seg i sine akademiske studier. Prøysen hadde derimot, som alle vet, ingen formell utdanning ut over folkeskole og folkehøgskole, så der var forskjellen stor.

Bo Westling har i en artikkel (Westling 2002) sammenlignet de av Prøysens viser som Olrog oversatte og vice versa, dvs. han trekker sine konklusjoner på bakgrunn av en begrenset del av de to forfatternes produksjon. En av de konklusjonene han kommer fram til, er at et flertall av Prøysens viser handler om kjærlighet og familie- og samlivsanliggender, mens motivspredningen hos Olrog er noe større. Olrog skriver eksempelvis om overdrevent alkoholinntak og om småkriminalitet. Dette henger sammen med at Olrogs viser gjerne gjenspeiler en maskulin synsvinkel, mens Prøysen oftest skriver om kvinner og kvinners interessesfære. Hos Olrog er de mannlige hovedpersonene like dominerende som de kvinnelige er hos Prøysen. Olrogs viser er også preget av en noe mer burlesk fantasi enn Prøysens, og han beveger seg fra tid til annen på kanten av det borgerlig anstendige, mens Prøysen sjelden eller aldri tøyser slike grenser. Westling påpeker også at miljøet er landlig i et flertall av Prøysens viser, mens Olrogs viser gjerne gjenspeiler en urban horisont. Et av Prøysens yndlingstemaer, forholdet mellom by og land, er Olrog ikke innom i det hele tatt.

En av de påtagelige ytre forskjellene mellom Olrogs og Prøysens viser ligger i lærdomsinholdet i en del av Olrogs tekster. Han legger ikke sjelden inn referanser til gresk- og romersk klassisk kultur og til europeisk litteratur-, kunst- og kulturhistorie generelt, som Prøysens tekster naturlig nok er temmelig fri for. Olrogs visetekster er dessuten preget av et mer omfattende repertoar av stilfigurer og retoriske knep enn Prøysens, noe som også må sees på som en frukt av Olrogs akademiske studier. Dette er hovedforklaringen på at Prøysen i høyere grad enn Olrog forholder seg fritt til originalen når han skal oversette vennens viser. Et utmerket eksempel på dette er Prøysens "Så seile vi på Mjøsa", som er en gjendiktning av Olrogs "Resan till Chyteræ". I forordet til visesamlingen *Så seile vi på Mjøsa og andre viser* (1969) sier da også Prøysen følgende: "Til og med visa som boka har fått navn etter, er en vise som Ulf Peder Olrog skrev for mange år siden, og kalte 'Resan till Chyteræ' etter et fransk maleri fra 1700-tallet. Akkurat *der* følte jeg meg så bortkømmen at jeg tok med meg visa tel Mjøsa og dømte den: 'Så seile vi på Mjøsa'." (Prøysen 1969:5) Om Olrogs original og om Prøysens gjendiktning har Jan Erik Vold skrevet en lang og informativ artikkel. (Vold 2002)

## Likhetene

Men. Hvis vi ser på *hele* Olrogs og Prøysens viseproduksjon, og forsøker å se forbi de mer overflatiske forskjellene, ser vi at de to i dybden er ganske like. Begge skriver om allmennmenneskelige forhold, og begge har en klar tilbøyelighet til det humoristiske. Også Olrog er, som menneske og som dikter, sterkt knyttet til det området han vokste opp i, Södermanland, akkurat som Prøysen er knyttet til Hedmarken, og akkurat som hos Prøysen finnes det mange uttrykk for kjærligheten til hjemtraktene i Olrogs diktning. Olrog skrev ikke konsekvent på dialekt, slik Prøysen etter hvert gjorde når han skrev for voksne, men i flere av hans viser finnes det betydelige innslag av ord og uttrykk på ekte södermanlandsk.

Alt dette henger sammen med at Olrog, akkurat som Prøysen, i beste forstand var folkelig av legning, samtidig som han hatet og avskydde alle tilbøyeligheter til akademisk snobberi. Når vi ser på Olrogs viser i dag, kan man nok enkelte ganger mistenke ham for akademisk affektasjon, men dette var ganske enkelt tradisjon i studentmiljøet i Uppsala, og ofte beror den humoristiske virkningen hos Olrog nettopp på motsetningen mellom det akademisk lærdomspregede og det folkelige. De hjembygdsorienterte tekstene inneholder dessuten ofte overdrivelser og raljering med lett gjenkjennelige personer i det folkelige typegalleriet, hos Olrog som hos Prøysen. Og begge hadde de hentet opplevelsesgrunnlaget for denne typen buskislignende tekster fra egen deltakelse i det landlige arbeidslivet fra barnsben av, og i opplevelser på de folkelige danseplassene i ungdommen. Erfaringene fra danseplassene er det kanskje også som gjør at de begge skriver viser/slagere som er dansbare.

I motsetning til Prøysen skrev Olrog både tekster og melodier selv, og mange av de visene Olrog laget, var egentlig ikke viser, og heller ikke slagere, men noe midt imellom.

Dette er en av mange grunner til at disse to fant gjenklang hos hverandre, for slik var det også med deler av Prøysens produksjon. Både i Sverige og i Norge bidro disse to aktivt til populærmusikkens, særlig slagerens, framvekst i etterkrigstida. Ingen av dem tenkte kommersielt når de arbeidet. De laget tekster og musikk som de kunne stå inne for. Og kanskje var det derfor at de begge fikk atskillige viser, eller slagere, som nettopp ble kommersielle suksesser. Olrog beundret Prøysen fordi han skrev med sitt hjerteblod, som han sa. Han beundret Prøysens for hans ekthet, mens han kanskje så på sin egen produksjon mer som flinkhet og noe som var *lært*, særlig i Uppsala-miljøet.

Både Olrog og Prøysen holdt seg langt unna de politiske temaene i sine tekster. I begges produksjon *kan* vi nok finne nedslag fra hendelsene under den 2. verdenskrig hvis vi ser nøye etter, men de er få og uviktige. Det er også vanskelig å finne spor etter de sterke ideologiske konfrontasjonene i skandinavisk og europeisk politikk etter krigen hos de to. Ikke hos noen av dem kan vi heller spore særlig mye av den angst, depresjon og følelse av meningstap som ellers preget kunstdiktningen i 1940- og 50-årene.

De to vennenes utseende hadde mange slående felles trekk. De var begge livsnytere på et vis, de likte god mat og godt drikke, på en måte som etter hvert også etterlot seg spor i deres respektive fysiognomier. Sven G. Svenson beskriver Olrogs livsførsel som godmodig bohemisk (Svenson 1982:37), og det samme kan kanskje sies om Prøysens livsførsel? "Drack gjorde han också, men kom aldrig i närheten av missbruk", sier Svenson videre om Olrog. Nøyaktig det samme kan sies om Prøysen.

Olrogs venner beskriver ham som blyg, ofte taus og reservert, og kanskje litt innesluttet. Når han sto fram som visesanger og moromann, var det nok noen ganger at han manglet indre dekning for den rollen. Også på denne måten var han preget av noe av den samme reservertheten som Prøysen. Olrog beskrives dessuten som svært sjenerøs og hjelpsom overfor sine venner og bekjente, akkurat som Prøysen. Begge likte de best å sitte med gitaren på fanget og syngende viser for hverandre utover natten i en engere krets, mer enn å ferdes på folksomme og støyende utesteder. Ulf Peder Olrogs venner har på ulike måter villet identifisere et diskret, men likevel iøynefallende morbid trekk i Olrogs personlighet, en opptatthet av død og undergangskrefter som står i påfallende kontrast til humoren og humøret ellers i hans tekster. Hos Prøysen er dette trekket enda mer diskret, men kanskje finner vi en parallell eksempelvis i "Lomnæsvisa"? Og som kjent har kælven uti hagan æiller hørt om frikassé. Men det hadde Prøysen.

Olrog beskrives som en mester i formuleringskunst. Han hadde en utrolig evne til å finne fram til slagferdige refrenger som ble allemannseie, og som folk kunne hente fram og bruke ved gitte anledninger. Akkurat som Prøysen. Olrog hadde også en egen evne til å få språket til å føye seg, tøy seg og bøye seg etter rim og rytme, uten å øve tvang på naturlig ordfølge. Akkurat som Prøysen. De hadde begge en spesialbegavelse nettopp i dette å turnere språket, både betydningsmessig og musikalsk. De elsket å *formulere* og *fortelle*.

## I dag

Hvordan er så de to dikternes status i dag i deres respektive hjemland? Jeg har under opphold i Sverige spurt tilfeldig utvalgte personer om de kjenner Ulf Peder Olrog. Svarene jeg har fått, tyder på at de eldre fortsatt husker ham, men at han er mer ukjent blant de unge. På den måten er Alf Prøysen mer kjent og brukt i Norge (og til dels i Sverige) enn Olrog i Sverige. For blant de unge er nok Prøysen mer kjent enn Olrog, også i Sverige. Og kanskje er Olrog bortimot like mye kjent i Norge som i Sverige, som komponist til mange av de mest populære Prøysen-visene.

Årsakene til dette kan være flere. Helt sikkert er det at Prøysens forfatterskap har større bredde og appellerer til større grupper enn Olrogs. Det er ikke sikkert at Prøysen hadde vært kjent i Sverige i dag om han ikke hadde skrevet fortellingene om teskjejerriga og de øvrige fortellingene for barn. Olrog skrev ikke prosa av denne typen. At visedikteren Olrog ikke har noe stort publikum i Sverige i dag, mens visedikteren Prøysen har et stort publikum i Norge, kan bero på tilfeldigheter, men det kan også bero på at Olrog i Sverige må konkurrere med flere store visediktere enn Prøysen må i Norge. Det er nok å nevne navn som Carl Michael Belman, Dan Andersson, Evert Taube, Nils Ferlin, Olle Adolphson, Cornelis Wreeswijk, Birger Sjöberg, Carl Anton Axelsson og mange, mange flere. Og kanskje er det også sider ved Olrogs viser og slagere som gjør dem mer tidsbundne, mer preget av

det spesielle studentmiljøet de var et produkt av, og mindre allmenne enn Prøysens. Sikkert er det at det er en annen litterær kvalitet i mange av Prøysens tekster enn i Olrogs. Til gjengjeld har Olrog laget melodier som lever i beste velgående, nettopp sammen med Prøysens tekster.

Prøysen, Alf 1969: *Så seile vi på Mjøsa og andre viser*, Oslo.

Svenson, Sven G. 1982: *Ulf Peder Olrog i Uppsala. Några minnen*, Uppsala.

Norlén, Håkan 1986: *Vi minns Ulf Peder Olrog. Vänner berättar för Håkan Norlén*, Stockholm.

Røsbak, Ove 1992: *Alf Prøysen. Præstvægen og Sjustjerna*, Oslo.

Westling, Bo 2002: "Två omaka bröder i visans värld. Alf Prøysen och Ulf Peder Olrog – en jämförande studie", Imerslund, Knut (red.): *Å, du gode sparegrisen min. Prøysenårbok 2002*, Ringsaker, s. 35–46.

Vold, Jan Erik 2002: "Prøysen på Mjøsa", Imerslund, Knut (red.): *Graset er grønt før æille. Ei bok om Alf Prøysen*, Bergen, s. 98–133.

Knut Imerslund

## Olrog jr.

### I farens fotspor

En lys februar dag vinteren 2005 har jeg en avtale meg Bengt Olrog, Ulf Peder Olrogs sønn, på en kafé på Østermalm i Stockholm, ikke langt fra Østermalms Torg og Nybrogatan, der Olrog-familien bodde i mange år, og der Alf Prøysen var på velkomment besøk utallige ganger i 50- og 60-årene. Jeg har aldri truffet Bengt før, men har likevel ikke noe problem med å kjenne ham igjen med en gang han dukker opp. Jeg har nemlig sett mange bilder av hans far, og Bengt er temmelig lik faren av utseende. Jeg har forresten sett et bilde, hvor også Bengt er med, og hvor han er sammen med faren i en båt ved Nötö i Åbos skjærgård, så helt uforberedt er jeg ikke. Bengts ansikt er bredt og håret stritter i alle retninger.

Etter at vi har snakket sammen en stund, forstår jeg at Bengt kanskje ikke er helt ulik faren også i måten å være på. Han er blid, har glimtet i øynene, smilet sitter løst og han leter ikke lenge etter ordene. Særlig virker det som om han snakker med stor glede om Prøysen, som i mange år besøkte Olrog-familien stort sett en gang i året, og som på alle måter fungerte som det svenskene ville kalt en trevlig farbror.

Bengt (f. 1953) forteller at han har vært gift med datteren til Ellinor Taube, søsteren til Sven Bertil Taube og altså barnebarnet til Evert Taube. Med henne har han en sønn på 11 år som heter Carlo Peder Taube Olrog.

- Med dette navnet er man jo forutbestemt til å arbeid med sang og musikk, sier jeg, og Bengt bekrefter at sønnen er på god vei. Bengt selv følger på mange måter i farens fotspor. Han er komponist, lager sine egne viser og holder konserter hvor han framfører dem selv. Hans hovedinstrument er pianoet, og han forteller at han har spilt piano siden han var tre år. I tillegg trakterer han også trommer og gitar.

- Det blir vel antagelig noe mer enn "fyra grepp" på gitaren, da? For den har du vel hørt ganske mange ganger, sier jeg og referer til dette at Prøysen skal ha lært av Olrog at "Bland fyra grepp jag gör mitt säkra val"

- Ja, sier Bengt, det er denne: "Bland fyra grepp trubaduren gör sitt säkra val, publiken sover og tar veronal."
- Den siste har jeg ikke hørt, sier jeg.
- Veronal var et slags neveberoligende middel på den tiden, sier Bengt.
- Er dette utdrag fra ei vise?
- Ja, dette mener jeg var ei vise de moret seg med internt i Visans Vänner på 50-tallet. Det var en stor visedikter som het Pim Pim som skrev en mengde morsomme viser, som hadde laget den. Han skrev blant annet en kjent vise som heter "Gamle spanten". Han jobbet på landhandleri. De hadde en morsomhet i denne foreningen som min far pleide å ta, nemlig denne her: "Vi hade det så trevlig. Jag sjöng hela kvelden!" Bengt ler.

### Mye humør

- Ja. Jeg har jo forstått av det jeg har lest om din far, at han hadde mye humør, at han likte å være sammen med andre mennesker og spille og syng
  - Ja, han var med i en gjeng som var mye sammen. Dessuten: Når jeg ble født, bodde vi i leiligheten ved Östermalms Torg. Tidligere hadde han vært mye *ute* og spilt, men når jeg var 5 år gammel, fikk jeg et trommesett, og så leide han inn en riktig profesjonell trummis som kunne lære meg opp, og da laget vi orkester hjemme i familien. Vi hadde *band* hjemme, altså. Og hver dag når han kom hjem, spilte vi sammen et par timer. Dette tror jeg var god avkobling for ham, for egentlig tror jeg han syntes det var litt kjedelig med fast jobb og veldig fastlagte rutiner. Etter hvert fikk han behovet for musikalsk avkobling tilfredsstillt hjemme.
  - Dette er jo en veldig fin måte å være sammen på i familien, sier jeg.
  - Ja. Dette er forresten noe jeg forsøker å praktisere også sammen med *min sønn*. Det er en bra måte å kommunisere på. Spesielt når man har noe man vil riste av seg, noe man har behov for å avreagere i forhold til.
  - Men hvordan var det å vokse opp med en far som fikk så mye oppmerksomhet i offentligheten? Jeg har forstått det slik at han allerede i Uppsala-tiden på 40-tallet var det dere svensker (og vi nordmenn også etter hvert) kaller en kjendis.
  - Det er det egentlig vanskelig å svare på, ettersom jeg ikke vet av noe annet.
  - Det skapte ingen vanskeligheter for deg?
  - Neeeee. Jeg syntes jeg hadde det bra. Vi, min far og jeg, hadde et slags kollegialt forhold. Jeg var på en måte innblandet i alle hans prosjekter. For eksempel var jeg med rundt i Åbos skjærgård for å operere båndspilleren når han skulle samle ballader fra middelalderen. Vi spilte sammen hver dag. Når han arbeidet på Sveriges Radio, fattet han etter hvert at han ikke hadde særlig mye kunnskap om pop og rock, og så abonnerte han på alle slags fagtidsskrifter på dette området til meg, og så spurte han meg. Jeg var en slags referanseperson. Som far var han nok litt uvanlig for sin tid. Han var ærlig og oppriktig interessert i barn, og hadde dessuten i sitt arbeid behov for å vite hva som rørte seg blant de unge.
  - For eksempel når min mor og far oversatte teskjekjerringa, fortsetter Bengt, så plasserte de meg på en stol og begynte å lese. Og så gikk de rundt og rundt og leste og leste. Og jeg satt og lyttet. Barn er jo vanskelige å lure. Hvis de ikke synes det er noe morsomt, begynner de å gjøre noe annet. Hvis jeg ville gjøre noe annet, forsvant ut i et annet rom for eksempel, måtte de gjøre om på noe. Da fungerte det ikke. Jeg var testperson.
  - Husker du noe av det de leste, eller har det blitt så mye teskjekjerringa på TV senere at alt som ble lest, er visket ut?
  - Nei, sier Bengt, jeg husker en del av det de leste opp for meg. Og så hørte jeg det etter hvert i radioen, og jeg leste dette stoffet i blad. Mamma var forresten også med på å lage oversettelsene. Hun oversatte dessuten en fortelling av Prøysen om en vante, tror jeg det var.
  - *Den grønne votten*, på norsk?
  - Ja, *Den gröna vanten*. Og så oversatte mamma en fortelling av Prøysen som het *Halvmeteren*. Så min mamma var med på det hele. Ellers var hennes rolle å holde det hele sammen, hun sørget for at stoffet på en måte ble klart.
- Vi reflekterer litt rundt spørsmålet om i hvilken grad Olrog og Prøysen var like. Jeg antyder at litteraturen legger vekt på at de fant fram til hverandre *tross* forskjellighet, mens de to kanskje egentlig hadde svært mye felles når en studerer dem nærmere.

- Jeg tror de begge hadde en form for burlesk bondehumor som var nært beslektet. De to var egentlig veldig like, også utseendemessig, og de hadde en eller annen form for gjensidig dyp forståelse av hverandre. Dette kan en se også på Prøysens oversettelser, for eksempel "Næsning på Hamarmarten". Selv om oversettelsen er fri, er den grunnleggende holdningen i visa den samme i Prøysens versjon som i Olrogs.
- Det akademiske betydde kanskje egentlig ikke så mye i Olrogs liv heller, antyder jeg
- Nei. Det verste han visste var det overdrevent pretensiøse. Kultursnobbisme var noe han i mange sammenhenger stadig latterliggjorde.
- Kanskje hadde de noe av det samme forholdet også til penger. Prøysen var ikke alltid så flink til å få inn de honorarene han hadde avtalt. Kanskje var det litt slik med Olrog dessuten?
- Jeg vet egentlig ikke hva slags system han hadde på dette punktet. Det var vel egentlig ikke så interessant.
- De lærte seg vel aldri dette antakelig.
- Alle som er involvert i populærmusikk i dag, er jo opptatt av penger.
- Ja, det første man gjør når man blir popartist i dag, er jo å skaffe seg en advokat.
- På den måten var Olrog og Prøysen en slags glade amatører, sier jeg.

### Likverdig med julenissen

- Prøysen var på besøk hos dere ganske ofte, var han ikke det?
- Jo, han var på besøk her hver jul, stort sett, sier Bengt. Også utover på 60-tallet. Det var noe med at teskjejerringa skulle lanseres internasjonalt, sier Bengt.
- Ja, for det var vel egentlig Prøysens svenske forlag som gjorde mest for teskjejerringa internasjonalt, sier jeg.
- Ja, det var en dame som het Madeleine Hamilton hos Rabén & Sjögren, sier Bengt.
- Ellers kom Prøysen så regelmessig til oss før jul at han etter hvert ble likverdig med julenissen, sier Bengt. Vi hadde en leketøysbutikk i underetasjen, og her kjøpte han inn julepresanger til oss barna. Det var festlig når han kom. Han sa egentlig ikke så mye. I det hele tatt, min far og han kommuniserte ikke så mye med ord. Slik jeg husker det, satt de i sofaen uten å snakke så veldig mye. Alt var liksom allerede sagt. De befant seg på samme bølgelengde og behøvde ikke si så mye. Det høres kanskje litt merkelig ut, men jeg tror det var slik det var.
- Men sangen og gitarspillet var også en måte å kommunisere på, sier jeg.
- Ja, det var jo det som det egentlig handlet om.
- Jeg har snakket med mange Prøysen-venner etter hvert som har fortalt at Prøysen likte best å sitte og synge og spille og snakke om viser ut over natta i en engere krets. Han likte ikke så godt steder hvor det var mye folk og mye støy.
- Det var nettopp det de gjorde. De satt hele tiden og spilte gitar og sang. Også når Prøysen var hjemme hos oss. Da satt de ut over natta. Jeg husker det var noen ganger jeg måtte hysje på dem fordi jeg ikke fikk sove. De satt i rommet ved siden av mitt soveværelse. Det var slik med pappa at det var det å lage låter han helst ville. Å stå fram som artist var vanskeligere. Å stå på scenen var en inntrengen i privatlivet, pleide han å si, det privatlivet som han utfoldet i samvær med noen få venner, for eksempel Prøysen.
- Opptådte faren din mye på konserter?
- Ja, det gjorde han. Blant annet opptådte han mye i folkeparker, og reiste ellers rundt og holdt konserter. Han opptådte også mye i radio og på TV.
- Når jeg antyder at Prøysen ganske tidlig trappet ned på sine konsertopptredener, forteller Bengt at faren med jevne mellomrom opptådte på denne måten fram til sin død. Selv om han kanskje primært så på seg selv som komponist, ikke artist.
- Dette er jeg ikke helt sikker på, men jeg mener at han også satte pris på å være ute og spille for publikum, sier Bengt.
- Jeg tror Prøysen etter hvert ble nervøs for slike opptredener. Men faren din var kanskje ikke nervøs på den måten?
- Jo, det var han nok, men dette vet jeg egentlig ikke så mye om. Han ble vel etter hvert litt mer *garvet* etter alle opptredenene i folkeparkene.

Bengt forteller også at hans far likte å være økonomisk trygget gjennom en fast jobb, fordi han da ikke behøvde å tenke *kommersielt* i forhold til sine opptredener. Han kunne gjøre det han hadde lyst til.

### **Plingeling**

Bengt forteller at han var involvert da Sverige Radio laget adventskalender med utgangspunkt i fortellingene om teskjejerringa. Det er den største adventskalender-suksessen noensinne i Sverige. Birgitta Andersson og CarlGustav Lindstedt spilte hovedrollene.

- Da laget jeg musikken. Så husker jeg at filmfolkene drev og skulle framstille forvandringsnummeret, når teskjejerringa blir så lita som ei teskje. Dette var jo i svart-hvitt og de hadde ikke de samme tekniske mulighetene den gangen som i dag. Jeg hadde mitt lille klokkespill, og så fikk jeg den ideen at jeg skulle dra en trommestikke bortover klokkespillet, og så ble det en slags magisk stemning av det. Denne lille plingeling fungerte dessuten som markør overfor barna. Dette signalet ga beskjed om at kjerringa ble så lita som ei teskje!

### **Slagerparodier**

- Så han på seg selv primært som visedikter og -komponist eller som slagerkomponist?  
- Dette er et problem som jeg ikke riktig har forstått. Det han selv kalte sine komposisjoner, var *slagerparodier*. Jeg tror at han ikke ville bruke noen av de to sjangerbetegnelsene fordi han tok inspirasjon fra så mange kanter. Fra jazz, for eksempel. Han kunne all jazz i sin samtid. Han kunne klassisk musikk. Han kunne egentlig alt mulig. Og det ser man hvis man titter på arrangementene og harmoniene hans, for da ser man at han ikke bruker de klassiske viseharmoniene, men at han ofte bruker meget avanserte ting. Mye dim og mye som man vanligvis ikke finner i enkle visearrangement. En låt som han skrev som heter "Filosofisk Dixieland" er eksempelvis en ren tradjazzlåt. Han skrev dessuten for revyer, og da var det mange ulike sjangrer.

- Du kjenner også Prøysens visedikting ganske godt. Hva er forskjellen på Olrogs og Prøysens tekster?

- Både musikken og tekstene er nært beslektet. Men min pappa kunne nok være enda mer raljant og folkelig humoristisk, og kanskje også akademisk og lærd og slikt. Men min pappa beundret Alf Prøysen veldig. Han sa det mange ganger at "Alf, han skriver med sitt hjerteblod. Det gör inte jag". Og det mente han veldig positivt. Pappa kunne vel komme med noen grove skjemt en gang iblant, men det gjorde aldri Alf. Han var liksom "the real stuff" hele tiden.

- Mente din pappa at han noen ganger skrev på rutine

- ...og fordi han *måtte*, ja, tilføyer Bengt, og kanskje ikke alltid ut av en ren indre trang. Min pappa hadde en veldig kunstnerisk respekt for Alf.

- Jeg har forresten et gammelt bånd hjemme som jeg forsøker å restaurere, fortsetter Bengt, som Alf sendte pappa med noen låter en gang på begynnelsen av 60-tallet. På det båndet sier Alf først "Hei Ulf, her er noen nye låter", og så synger han. "Du kan gjøre hva du vil med båndet", sier Prøysen så. Dette er jo litt morsomt som eksempel på hvordan samarbeidet fungerte.

- Det var åpenbart veldig sjenerøst mellom dem, sier jeg.

- Ja vist, de hadde fullstendig tillit til hverandre.

- Besøkte du noen gang Prøysen-familien i Nittedal?

- Ja, en gang var pappa og jeg der.

Bengt forteller at han har hatt liten kontakt med Prøysen-familien etter at han ble voksen.

### **Sydenreisen**

Jeg bringer etter hvert samtalen over på Sydenreisen som Olrog-familien og Prøysen-familien foretok sammen. Til Mallorca. Jeg spør om det var fint.

- Det var jo fantastisk for meg. Jeg var 5-6 år den gangen. Det var jo utrolig eksklusivt. På Korsgatan fantes det et lite reisebyrå som het Peyrons Reser, og de arrangerte en slags eventyrreiser til et sted de hadde oppdaget som het Mallorca. Vi må ha vært blant de første skandinaviske turistene som dro til Mallorca, for ingen hadde vært der før. Min familie hadde

vært der en gang før, og så ville vi ta meg familien Prøysen på dette. Vi kjørte med et propellfly, det tok all verdens lang tid å dra dit ned, og det fantes ingen turister der.

- Var det slik da at din far og Prøysen drev mye for seg selv og sang viser for hverandre?
- Ja, det var det nok. Ellers husker jeg at Alf fikk syng "Lilla vackra Anna" for min søster. Hun var veldig søt på den tiden. Jeg pleide å framføre låter av Sarah Leander, eksempelvis "Vil du se en sjärna, se på mej" og slike. Ellers drev jeg allerede på den tiden og komponerte viser, særlig valser. Så ville de jeg skulle spille noen av mine stykker, og så ga de meg konstruktiv kritikk.

- Ellers husker jeg at vi fant en liten bar i nærheten av hotellet som het "Bar Oslo", og dit forsvant min far og Alf.

- Men mødrene da, hvordan passet de sammen?

- Jeg kan ikke huske annet enn at det kjentes bra. Det var i hvert fall ingen alvorlige konflikter. Jeg fattet vel kanskje ikke så mye, men jeg har bare gode minner fra denne turen.

Etter hvert plukker Bengt fram et album hvor det er to bilder fra Mallorca-turen. Det har eksistert flere, men de er blitt borte av en eller annen grunn. På ett av bildene ser Prøysen riktignok ganske molefunken ut, men det er sikkert bare tilfeldig. Bengt sier han tror Prøysen ikke likte å bli fotografert. Han forteller også at det var en turistfotograf som gikk rundt og tok disse bildene.

### **Slutten**

Så forteller Bengt at Prøysen de sist årene han besøkte dem i Stockholm var veldig syk.

- Jeg husker at mamma sa til oss barna at vi skulle være litt rolige fordi Alf er veldig syk. Pappa var mer opptatt av at Alf skulle komme fram med alt han hadde i skrivebordskuffene. Han syntes det ville være ille om ikke alle Alfs fortellinger om teskjekjerringa skulle komme ut. Pappa kunne være svært dynamisk og pådrivende iblant. Svært velment, selvfølgelig.

- Husker du når du hørte at Prøysen døde?

- Ja, jeg husker at pappa ble veldig lei seg.

Knut Imerslund

## **Prøysen i Asker under krigen**

### **Del I . Liv Bjøchne Solli**

Alf Prøysen arbeidet under krigen som fjøsrøker på Wøien gård i Asker fra 1941 og til krigen sluttet. Ikke langt fra Wøien lå Statens Småbrukslærerskole. Den hadde som elever hvert år 7 håndverkslærer-elever, og ca.20-25 småbrukslærer-elever. Skolen var 2-årig, og elevene ble ferdig utdannet håndverkslærere eller småbrukslærere. Mange av de sistnevnte ble herredsagronomer. I tillegg hadde skolen en del lærlinger på ettårige kurs. For å komme inn på skolen, måtte man ha landbruksskole og artium. Manglet artium, måtte man ta ett kalenderår på en egen spesiallinje for vordende Sem-studenter ved Steinkjer Landsgymnas. Utdanning ved Statens Småbrukslærerskole var holdt for å være litt simplere enn utdanning ved Landbrukshøyskolen på Ås. Men viktig var den, for vi hadde utrolig mange småbruk i Norge den gangen. Fra Wøien kom Prøysen ganske fort i kontakt med elevene og miljøet på Småbrukslærerskolen på Sem.

### **Venninnen**

I begynnelsen av oktober i 1998, kjørte jeg de 180 kilometrene nesten ut til Molde for å lage et intervju med Liv Bjøchne Solli. Hun jobbet på folkeregisteret i Asker kommune, 2,5 kilometer fra Sem under krigen. Senere ble hun gift og flyttet til et sted utenfor Molde. De drev et lite gårdsbruk der. Hennes mann var organisasjonssjef i Norges Bondelag. Jeg tok opp på lydbånd et intervju med henne om Prøysen og livet på Sem.

- Vi skal snakke litt om Prøysen og tida han vanket på Statens Småbrukslærerskole på Sem under krigen. Hva slags forhold hadde du til skolen på Sem?

- Far var funksjonær ved skolen, så jeg er født der og bodde der i 24 år.

- Hva betyr Småbrukslærerskole? Hva blir man når man går der?

- De som går der blir utdannet sivilagronomer, det samme som når de går på Landbrukshøgskolen på Ås. I de senere årene var Sem en underavdeling av høgskolen på Ås.

- Først vil jeg gjerne at du skal si noe om hvordan du mener at Alf Prøysen var som menneske.

- Han var et enestående menneske. Han var talentfull og han var veldig redd for å såre andre, han var ærekjær i ordets beste betydning, og han hadde en utpreget humoristisk sans. Han var en veldig god kamerat.

- Det første du husker av Alf fra tida på Sem, kan du fortelle litt om det?

- Vi var en klikk på skolen der, sånne funksjonærbarn da, som alltid holdt sammen, og en fin sommerkveld så hørte vi sang ifra Semsvannet. Det viste seg at det satt en ensom mann i en båt med gitar og sang. Vi gikk ned til vannet og tok båten på skolen og rodde ut. Vi fordelte oss i begge båtene, og satt der til langt på natt og sang med på de visene vi kunne. Når det led ut på natten og begynte å mørkne litt, begynte han å fortelle spøkeshistorier. De var veldig realistisk fortalt, så vi frøs på ryggen. Vi ble veldig begeistret for Prøysen. Han var jo atskillig eldre enn oss, men det spilte ingen rolle. Vi tok ham opp i klikken der og da.

## Revyene

- Etter hvert fikk han vel en viss betydning for revylivet på Sem. Husker du noe fra det?

- Ja, det var en student fra Oslo, en Arnljot Høyland, som søkte dekning på skolen under krigen, og han og Prøysen traff hverandre. Arnljot var veldig flink til å spille piano, og han laget også melodier, og disse to fant ut at de skulle lage en revy på skolen der. Prøysen skulle skrive alle visene. Det ble jo veldig lokalt da, for han skrev jo om de som var på skolen der, men han var aldri ondskapsfull, han var bare morsom bestandig. Han laget kulissene selv av cellulose. Under krigen ga man kuene cellulose, og han rev av meter for meter og laget flotte kulisser. Han var flink til å male og tegne. Han skrev alle visene og laget kostymer av kreppapir. Det var elevene på skolen som deltok som aktører. Prøysen var revydirektør. Han opptrådte i flosshatt og kjole og hvitt, og var utrolig flott på scenen. Skulle tro han aldri hadde holdt på med noe annet. Han var et naturtalent.

- Husker du om han virket nervøs for å gå på scenen, eller tok han lett på det?

- Han var så nervøs. Første gangen han skulle opptre, var på et vanlig elevmøte, og da hadde vi holdt på og mast på ham lenge for å få ham til å synge og spille på et møte. Da var han så nervøs at jeg trodde han skulle bli syk. Men da han først kom inn på scenen, arbeidet han det av seg på et vis, og det samme gjaldt når han begynte med revyene. Det var liksom et hakk nifsere da. Men han fikk veldig god kritikk og voldsom applaus. Så han var helt enestående!

- I 1946 var han med i en studentrevy i Oslo også. Hvordan kom han i kontakt med Oslo-studentene?

- Det var Arnljot Høyland som skulle tilbake til universitetet, og da de skulle ha den første studentrevyen, var det han som fikk Prøysen til å være med, for der skulle han synge ei vise. Han var veldig skeptisk til om han ville komme til å klare å gjennomføre dette, men det gikk fantastisk godt. Han skulle synge Trygve Lie-visa. "Når man ser det hele lite grann fra oven", het visa. Vi reiste jo fra Sem alle mann for å overvære denne revyen, og se hvordan det gikk med ham. Da det ble Prøysens tur, ble han heist ned fra scenetaket i en huske. Husken var prydet med blomster, og selv hadde han en blomsterkrans rundt håret. Så hadde han et stort laken som han hadde svøpt rundt seg, med bare legger og bare ben, og der satt han og disset i denne husken fram og tilbake og sang visa. Det var helt utrolig hvordan han klarte å

gjennomføre dette, og etterpå fikk han stående applaus. Han var den eneste som fikk det. Folk sto og klappet og jublet, og det ble aldri slutt på dette. Da gråt jeg av glede.

### **Pengeknipe**

- Ellers var det kanskje ikke så mye penger den tiden? Var Prøysen noen gang i pengeknipe?

- Ja, det tror jeg han var ganske mange ganger. Saken var den at hvert øre han tjente, gikk han og kjøpte bøker for, og han kjøpte seg aldri et klesplagg. En gang husker jeg han kom hjem til meg en kveld. Det var før han begynte å opptre og tjene penger på det. Da spurte han om jeg ville kjøpe mandolinen hans for 40 kroner. Da sa jeg at jeg vil ikke ha mandolinen din, men du skal få 40 kroner av meg. Men nei, det ville han ikke ha. Så sa jeg: Du kan betale tilbake en gang det passer for deg, det er akkurat det samme når det blir. Nei, da var han skuffet over meg hvis jeg ikke kunne ta mandolinen hans, og gi ham 40 kroner. Og så sa jeg at det er helt greit, jeg skal gjøre det likevel. Da for han ut på trappa, for han hadde mandolinen med seg, den sto der ute. Han var så lettet da når han fikk disse pengene og kunne gå hjem.

- Så var det en annen gang, fortsetter Liv. Det var etter suksessen med studentrevyen. Da kom han utenfor kontoret mitt. Han pleide ofte å stå og møte meg der. Da sa han at han hadde fått et engasjement på Klingenberg Kino i Oslo. Det var om en uke, og han hadde ikke noe å ha på seg. Han var helt fortvilt. Så sa jeg: Nå har du kun ett å gjøre: Du må spandere på deg en dress. Nå går vi opp til skredderen og får tatt mål, og så tar vi ut stoff. Han kan lage den i løpet av noen dager. Joda. Det lovet skredderen, han fikk dressen, og han ble veldig fin. Så var han nede på Klingenberg, og det gikk bare bra. Et par dager etterpå står han igjen utenfor kontoret mitt, og da ble jeg veldig forbauset. Han hadde den nye dressen, men ikke bare det: han hadde vært og kjøpt seg en mørkebrun vinterfrakk og et rødt skjerf og nye sko. Da sto han og så forventningsfullt på meg. Han ventet at jeg skulle rose kostymet. Jeg la også merke til at det var noe med ansiktet. Å, så fin du er Alf, sa jeg. Hva har du gjort med ansiktet ditt? Jo, Jeg har vært og tatt høyfjellssol, sa han!

- Men var det noe særlig brukt på den tiden?

- Nei, det var veldig lite brukt, og han som var så lite forfengelig. Det var jo nesten som et sjokk.

- Du hadde en historie om en hane. Hvordan var den?

- Ja, Prøysen var full av spillopper bestandig, så han fant alltid på det utroligste. Dette var under krigen, og vi fikk ikke feiret sankthansaften noe særlig. Denne gjengen som var sammen, leide ei skihytte som het Furuholmen i Vestmarka, og vi dro dit alle sammen for å hygge oss og ha det koselig. Da vi kom dit opp, sto det en hane i et bur ute på tunet. Prøysen hadde nok dette i tankene når han gikk rundt buret og sa: "Stakkars haninj, stakkars haninj."

Alle sto og så på hanen mens Prøysen gikk inn og hentet en flaske brennevin som han hadde med seg. Så fylte han brennevin i korken og satte den inn til hanen. Hanen drakk og drakk til korken var tom. Vi må gi ham en kork til, sa Prøysen. Det fikk han, og da han hadde drukket opp den andre korken, strakte han ut den ene vingen og den ene foten til siden, og hodet begynte å falle ned. Han holdt på å sovne. Så sier hanen: åååååå, og så falt han over på siden og sovnet.

### **Tyskerne og spøkefuglen**

- Merket dere mye til tyskerne på Sem?

- Ja, vi hadde Skaugum som nærmeste nabo, og der bodde Terboven og Reddis, så vi hadde dem absolutt i nærheten. Så var det en kveld vi satt på lesesalen på skolen. Vi pleide å samles der, for der var det piano, og der kunne vi ha det litt koselig. Elevene pleide også å samles der om kveldene. Så sier Prøysen: Hva skal vi finne på? Vi kan da ikke sitte her i kveld. Vi går på kino, sa han. Vel. Så gikk denne gjengen som pleide å være sammen bortover. Vi måtte passere vaktstua på Skaugum, og det gikk greit. Men så var det en snarvei over til Drammensveien som var stengt, og der hadde vi ikke lov å gå, for der lå det en polsk fangeleir.

Så sier Prøysen: Vi går hvor vi vil, for det er vi som bor her, sa han. Så gikk han først, og vi kom tassende etter. Plutselig hører vi: -Holt!! Vi hørte lyden av rasling med geværene.

Vi stoppet opp og fikk lommelykta i ansiktet. Tyskeren kommanderte oss tilbake til vaktstua. Der tilkalte han et par tyskere til, og vi fikk gjennomgå noe kolossalt. De var så sinte, og vi skulle deporteres til Nord-Norge og jeg vet ikke hva. Til slutt fikk vi gå hjem, og så sier Prøysen: - Vi må gjøre noe ut av denne situasjonen, for egentlig var det litt nifst også. Vi må finne på noe! Så var det en som var med som het Schmedling som deltok i revyene til Prøysen, en festlig Nordmøring. Han hadde en brun sluskehatt på seg. Så sier Prøysen :- Jeg har en kniv. Nå lager vi et hull i hatten til Schmedling og så sier vi at tyskerne har skutt på oss. Vi var med på notene med en gang. Da vi kom tilbake til Sem, hadde Schmedling hull i hatten. Vi gikk opp på lesesalen, og der satt det veldig mange. Vi var enige om å se betuttet ut og litt bortskremt. Vi fortalte at tyskerne hadde skutt etter oss, bare se på hatten til Schmedling. De holdt på å treffe ham i hodet, sa vi. Alle var helt forsagt over denne historien, og du verden hvor nifst dette var! Vi ble liksom dagens helter, akkurat det vi hadde håpet på! Dette var en lørdagskveld. Datteren og sønnen til direktøren var også med på dette. Til frokostbordet neste morgen kom direktøren, meget alvorlig, og tok ordet: Det holdt på å hende en ulykke her i går kveld, sa han, Schmedling holdt på å bli skutt av tyskerne! De traff hatten hans!

### **Standforskjell**

- Det virker som du og Prøysen ble ganske nære venner i denne tida?

- Ja, vi ble veldig gode venner. Han hadde mye fritid midt på dagen, fordi han jobbet morgen og kveld nede på Wøien gård, og når jeg var ferdig på kontoret om dagen, spesielt om lørdagene, sluttet jeg klokken ett. Da sto han utenfor, og da hadde han gått ganske langt for å komme ned til kontoret. Så måtte vi gå hjem igjen. Det tok tre kvarter, og da fulgte han meg helt hjem. Dette ble helt fast takst hver eneste lørdag. Da spiste han formiddagsmat sammen med meg og familien, og vi hadde det veldig hyggelig.

Den første gangen vi kom hjem, stoppet han på trappen, og ville ikke lenger. Så sa jeg: Du må jo være med inn! Nei! Han var ikke fin nok til å gå inn. Så ble vi stående der og prate. Mor hørte at det sto noen der ute, og kom ut. Hun hadde aldri sett ham før. Jeg presenterte dem for hverandre, og så sa hun at han bare måtte komme inn og spise formiddagsmat med oss. Joda, omsider ble han med inn! Mor og far var veldig lette å snakke med, så han falt fort til ro og koste seg. Mens vi satt der, reiste han seg opp, og så sa han: - Kan jeg få lov å se meg litt omkring? Det fikk han lov til. Så reiste jeg meg opp og fulgte med ham. Han gikk først på stua, så inn på spisestua, og så inn på kjøkkenet. Han sa ingenting, så kom vi tilbake og vi satte oss, og da sier han: - Dere skulle sett hvor jeg vokste opp dere, sa han.

- Ja det var andre kår der. Fortalte han noe hjemmefra til dere?

- Jada. Dette var jo før han ble berømt, og en kveld satt vi nede ved Semsvannet og snakket. Da sier han : - Jeg lurer på jeg om jeg noen gang blir så berømt at jeg kan skryte av at jeg er fra en husmannsplass?

- Prøysen var vel litt beskjeden. Tror du han hadde noen anelse om at han skulle bli så berømt en gang?

- Nei, han var veldig beskjeden, og jeg tror ikke han hadde så veldig store tanker om seg selv. Han hadde mye komplekser. Blant annet når det gjaldt språket. Når vi var sammen, forsøkte han å snakke slik som vi snakket. Da sa jeg til ham en gang at det der skal du ikke gjøre, for du har et nydelig språk. Hedemarksdialekten er nydelig, og den skal du holde på. Når du prøver å snakke slik som oss, blir det knoting. Etter dette snakket han hedemarksdialekt når han og jeg var sammen, men når andre kom til, begynte han å knote igjen. Han hadde ikke mot egentlig til å holde på sin egen dialekt. Jeg tror ikke han syntes den var fin nok.

- Nei, men senere ble det vel han som gjorde hedemarksdialekten kjent og akseptert?

- Ja, og heldigvis for det. Han fikk vel øynene opp etter hvert for det da. I visene hans er det jo et klangfullt og nydelig språk, så det forsto han vel omsider. Men han prøvde å snakke vanlig riksmål da.

### **Det siste møtet**

- Til slutt vil jeg gjerne høre om når du traff Prøysen siste gang. Det ble vel et opphold etter at han reiste fra Asker?

- Ja, jeg giftet meg og flyttet til Molde, og hadde bodd her i flere år. Så var det plutselig en kveld, jeg tror det var i 1955, at telefonen ringte. Da hadde jeg ikke sett ham på mange, mange år. Han fortalte at han var med på en turne til inntekt for kreftsaken sammen med Rolf Kirkvaag, en fransk sangerinne som het Lin Hubert, og enda noen aktører. Han spurte om mannen min og jeg – han kjente jo mannen min også – om vi kunne komme til byen neste morgen og være sammen med ham hele dagen. Om kvelden skulle det være to forestillinger, og han ville vi skulle overvære begge.

Mannen min kunne ikke, han skulle på et møte, så jeg reiste alene. Da hadde vi hele dagen for oss sjøl og koste oss og gikk og pratet, snakket om gamle dager, og hadde det veldig hyggelig. Han bodde på Aleksandra, og vi gikk dit og spiste lunsj og hadde det hyggelig. Men, det hadde skjedd en forandring med ham. Han virket litt tungsindig og deprimert. Han hadde ikke det humøret og den gleden som han hadde tidligere. Det var borte. Han sa det flere ganger at denne kjendisstatusen, den var veldig tung å bære. Han skulle ønske, sa han, at han hadde blitt sykmeldt over lengre tid så han kunne komme bort fra alt og alle, og bare få være seg selv engang.

Om kvelden var jeg med på begge forestillingene. Jeg satt i salen under forestillingene, og var oppe på scenen før og etter. Da han skulle inn første gangen, gikk han og hentet en flaske konjakk, og tok seg et glass av den. Så sa jeg: - Er du nødt til å ta dette? - Jeg er så redd, sa han, så hvis jeg ikke hadde tatt dette, hadde jeg ikke greid å gå inn. Ja, så gikk første forestillingen greit, og så gikk jeg bak scenen igjen, og før han skulle inn på neste forestilling sa tok han enda et glass konjakk. Du må slutte med det der, sa jeg, for hvis du holder på med det fast, kan det gå galt. - Ja, jeg har allerede problemer, sa han, så det spilte ingen rolle.

Når forestillingen var slutt, og jeg skulle reise hjem med bussen, ville han spandere drosje på meg.. Nei, sa jeg, det vil jeg ikke. Det er langt dit og det går buss. Jeg tar den. Ja hvis det er drosjeregningen du tenker på, sa han, så kunne jeg godt kjøpt hele drosja jeg og sendt deg innover. Ja, han hadde nok sikkert økonomi til det. Jeg takket fortsatt nei, og så skulle han følge meg på bussen. Det var langt å gå og vi gikk langsomt gjennom hele byen. Da vi var fremme var det et par minutter til bussen skulle gå. Jeg sier til ham at dette er nok siste gangen vi ser hverandre, for du kommer nok ikke til Molde mer. Og om jeg kommer til Asker, treffes vi neppe der heller. Så det er nok siste gangen vi ser hverandre. Da begynte han å gråte. Så tok han rundt meg, og så sa han: Vi har hatt mye hygge sammen vi Vesla, og så sprang han sin vei. Det var siste gangen jeg så ham.

- Takk skal du ha for intervjuet.

### **Dårlig hjerte**

Jeg husker noe fra dette intervjuet som ikke kom med på lydbåndet: Plutselig spurte Liv meg, litt forsiktig:

- Hadde Prøysen dårlig hjerte?

- Nei, det tror jeg slett ikke, svarte jeg, og hun forklarte:

- Du skjønner, hver gang vi skulle bade i Semsvannet, sa han at han kunne ikke, for han hadde dårlig hjerte. Dette var nok skøyeren Prøysen.

### **Kommentarer**

Liv Bjørchne Solli forteller om Prøysens suksess i Oslostudentenes revy i 1946 med Trygve Lie-visa. NRK var til stede og gjorde opptak av dette nummeret, og senere, da opptaket ble spilt i radio, merket plateprodusenten Håkon Tveten i Columbia seg Prøysens flotte stemme. Gjennom NRK fikk han kontakt med Prøysen, slik at dette Trygve Lie-nummeret også ble inngangsbilletten til Prøysens store plateproduksjon sammen med Håkon Tveten. Når man hører på dette opptaket fra revyen, er det lett å forstå applausen og Tvetens reaksjon. Aldri har jeg hørt Prøysen synge friskere, sterkere og mer fullkomment enn her. Nummeret er simpelthen et mesterverk!

Hvordan kunne Alf ro ut på Semsvannet frivillig og alene, dersom det er sant at han var så livredd i båt? Er ikke oppleste og vedtatte "sannheter" så sanne likevel? Alf begynte å måtte ta seg en dram for å tore å gå på scenen. Dette problemet løste han ved at han rett og

slett sluttet å opptre på scenen, og satset mer på blant annet NRK radio og sin faste lørdagsstubb i *Arbeiderbladet*. Da falt behovet for konjakken bort. Det er imidlertid veldig synd at så mange i overdrivelsens og sensasjonslystens verden likevel, svært feilaktig, framstiller Alf nærmest som alkoholiker. Jeg synes Prøysen fortjener en annen og mye mer virkelighetsnær omtale.

## **Del II . Eleven Harald Romundset**

En av dem som traff Prøysen aller mest under tida på Sem, var Harald Romundset. Han er for lengst pensjonert herredsaagronom som nå bor på Sunndal Helsetun på Sunndalsøra. En dag i januar 2005 tok jeg turen de 140 kilometerne dit. Jeg treffer Harald i dagligstua, godt uthvilt etter en liten middagslur. Harald er sterkt redusert etter to drypp, men husker ganske bra fra gamle dager. Det nyere er det mye verre med.

Han forteller:

- Det første året jeg var på Sem, hadde jeg ikke så mye med Prøysen å gjøre. Da var han for det meste sammen med 2. klassingene. Men det siste året hadde han faktisk tilholdssted på min hybel. Jeg hadde hybel på Nedre Sem, for internatet hadde brent ned i 1941 så elevene bodde rundt i bygda.
- Hvorfor hadde det seg slik at Prøysen ofte holdt til hos deg da?
- Jo, du skjønner, jeg fant kona mi der nede, og hun og søstera hennes var mye på besøk på hybelen min. Søstera var så veldig glad i å synge viser, og derfor ble Prøysen så interessert i å treffe henne. Han satt jo og underholdt oss med visene sine. Du kan si det var visene som knyttet kontakten der.
- Slike studentmiljøer er jo ofte ganske fuktige. Var det mye drikking på Sem?
- Nei det vil jeg ikke si. Vi hadde ikke råd til å kjøpe slikt, og hjemmebrenning var det heller ingen som drev med. Da er det mye mer av det her oppe. Disse ryktene om at Prøysen skulle være så fæl til å drikke, dem tror jeg ingenting på. Det er ikke sant det de sier! Harald er bestemt nå, og ordene kommer sterkt og overbevisende.
- Hvordan var Alf kledd når han kom opp til Sem, spør jeg.
- Jeg husker han hadde alltid "reiserta" som vi kalte det. Det var trebotnede støvler. Ellers var han lite nøye med klærne, hadde jeg inntrykk av, sier Harald.
- Prøysen skrev jo 3 revyer på Sem. Skrev han disse helt alene?
- Ja, helt alene, men han ville gjerne ha ideer fra andre.
- Husker du noen episoder fra disse revytidene, spør jeg.
- Ja, det var på en revy at jeg var scenemedhjelper, og vi satt på bakrommet før Alf skulle inn og ha et nummer hvor han parodierte Ernst Rolf. Da kom han plutselig på at han hadde glemt det hvite skjerfet han skulle ha på i dette nummeret. Alf visste alltid råd, også i slike situasjoner, og han gikk like godt av sted og tok av seg de hvite, lange underbuksene og knyttet dem sirlig rundt halsen, før han gikk på scenen. Harald forteller at elevene ofte møttes på salen på skolen, og da var det vanlig at Prøysen var krumtappen i den uformelle underholdningen der også, og at Arnljot Høyland spilte piano.
- Hvordan likte du Prøysen, spør jeg.
- Jeg likte Alf godt. Han var så trivelig, ærlig og oppriktig i all sin framferd overfor alle. Og så var han en enkel person. Prøysen var litt smålåten og forsiktig, forteller Harald.
- Var det noen andre som Prøysen kanskje ikke hadde så godt forhold til eller som mislikte ham?
- Nei! Svarer Harald kontant.
- Prøysen var det ingen som ikke likte. Han var en trivelig kamerat. Det var vanskelig å finne noen som var mer ærlig og oppriktig. Og så var han livredd for å fornærme noen. Dessuten holdt Prøysen alltid det han lovte.
- Revyer inneholder jo ofte parodier på folk i lokalmiljøet. Hvordan var dette forenlig med ikke å fornærme noen?
- Nei han skrev aldri nedsettende eller krenkende om noen av oss. Det er som jeg sier: Han var livredd for å såre noen, svarer Harald.
- Hva med Prøysens økonomi denne tiden, spør jeg.
- Jeg tror han hadde dårlig styring på det økonomiske. Han levde liksom for den ene dagen. I nuet. Han levde et spartansk liv, og selv om han hadde noen oppdrag rundt omkring i bygda,

mistenker jeg at han tok seg altfor dårlig betalt. Alf kunne ikke ta seg betalt. Han var smålåten og verdsatte ikke seg selv fullt ut.

- Hva tror du om dikteren Alf Prøysen, spør jeg.

Harald har snakket seg varm nå. Ordene kommer lettere, og innimellom blir han tydelig rørt i ansiktet og i stemmen:

- I mine øyne var Alf en stor dikter, og en god venn. En du kunne lite på. Men han forlangte også at andre skulle være åpne og ærlige, svarer den gamle mannen.

- Fortalte Prøysen noe om arbeidet sitt på Wøien gård, spør jeg.

- Ja, sier Harald. Han roste vertskapet sitt på Wøien, og særlig Ågot Wøien, for hun forsto Alf. Forsto at han var en stor kunstner. Ågot hadde god kontakt med Alf.

Til slutt forteller Harald om da han og Synnøve giftet seg der nede, og at Prøysen, som selvskreven gjest i bryllupet, både skrev egen bryllupssang til de to og underholdt litt i selskapet. Vi har nå pratet i to timer, og Harald begynner å bli sliten. Jeg takker for praten, og byr ham adjø. Så forlater jeg helsetunet etter enda et møte med en av Prøysens mange nære og usvikelige venner.

### Del III. Fotografen som skrev dagbok

Jeg sitter med 2 dagbøker som jeg har fått låne av Oddbjørn Hindseth på Oppdal. Hans far, avdøde Håkon Hindseth, skrev disse dagbøkene da han arbeidet som gårdsgutt på Sem fra april 1943. Lønna var 125 kroner pr. måned, mot lærlingenes 35 kroner. Arbeidsdagen var fra 6.30 til 18.00, minus pauser. Håkon drev dessuten og fotograferte, og ble senere fotograf. Oddbjørn forteller at det nok er hans far som har tatt bildene som verserer fra revyene på Sem. Han kopierte opp og solgte dem til de andre.

Det meste av innholdet i dagbøkene handler om gjøren og laten i arbeid og fritid. Prøysen er også nevnt flere ganger:

**18. Juni 1944:** I dag blev revyen "Mens ugraset gror" oppført igjen. (Tydelig at den hadde vært oppført før også. )

**23 september 1944:** Høstfest og avskjedsfest for lærlingene, møte på salen, så middag-lapskaus, så kabaret av Prøysen med flere.

**9. Mars 1945:** Så på prøve i revyen.

**10. Mars 1945:** Revy. Særs Gild!

**18. Mars 1945:** Besøk av søstrene til Tåsåsen. De skulle se revyen som førtes opp for annen gang. De bestilte 7 foto av revyen, tatt 9. Mars.

Jeg synes omtalen av fredsdagene i 1945 er gripende lesning Det må jeg nesten ta med:

**2. Mai :** Hitlers død sto i avisen i dag. Vi hørte rykter om det for noen dager siden. Mussolini også død.(Hengt.) Roosevelt døde også for en tid siden.

**5. Mai:** Om kvelden storselskap på loftet. (Både Prøysen og Høyland er nevnt her.) Mat og skjenk i overflod.

**6. Mai:** Alf Prøysen, Arnljot Høyland og Skaftebo var oppå i dag mens vi lå og sov. Prøysen sang også i dag viser og spilte gitar for anledningen, men særlig han var ikke særlig opplagt i dag. **7. Mai:** Da vi kommer bort på gården kl. 5, forteller de at det er fred. Ja, det er helt sikkert sier de. Ved kveldsmaten kommer Dirken direkte fra "London Radio", og han holder en liten tale for oss. Freden er ennå ikke proklamert fra alliert hold og vi må vente litt før vi feirer freden. Her blev heller ikke heist flagg i kveld, men jeg rekna 15 flagg rundt her.

**8. Mai:** Terøy ropte at jeg skulle komme opp (himmerike) og høre radio. Kl. 15.00 skulle Churchill tale, kl. 15.30 kronprinsen. Radioen i forsøksrommet fikk igjen se dagens lys. Den blev båret opp på salen hvor det nu i en fart blev pyntet til fest med løv (bjerk) og flagg. Lenger nede skriver han: Reiste så til byen med 18.00- toget. Og slik som det var i byen i dag, har det vel aldri vært, osv.osv.

Litt senere: - Reiste så hjem med 23.00- toget etter noen særs bevegede, minnerike timer. Jeg treffe det meste av Semsgjengen på toget, og fulle var de fleste av dem. De sang med Prøysen i spissen så folket jublet av latter. Da vi kom til Sem, så jeg Sem opplyst for første gang. Det var her jubel og glede uten like.

**17. Mai:** (i Oslo). Det var kl. 19 fest foran rådhuset, med tale av blant andre Oslos ordfører Einar Gerhardsen

28. Mai reiser Hindseth hjem til Oppdal.

Jeg lukker igjen dagboka, og sitter og tenker litt. Den fortalte så mye om en annen tid, andre verdier og andre kår. Mye mer enn jeg kan ta med her,

Og så traff jeg dem begge der til slutt. To mennesker på terskelen til sin hovedgjerning, og som hver på sin måte kom til å bety så mye, og legge så mange føringer for oss som vokste opp etter krigen: Griskokken og veiarbeideren. Alf Prøysen og Einar Gerhardsen. Begge uskolerte, beskjedne og enkle mennesker, men likevel soleklare enere på hvert sitt område, og med de samme grunnverdiene. Den ene som forfatter, den andre som statsminister. Og landsfader? Ja, det ble de vel begge.

Inge Haukvik

## En utstilling på Nationalmuseet

Våren 2005 har det vært en utstilling på det svenske nasjonalmuseet i Stockholm som også burde interessere alle Prøysenvenner. Utstillingen hadde tittelen "Emil möter teskedgumman", og den inneholdt illustrasjoner til Emil i Lönnberga og til teskjekjerringbøkene av den kjente svenske tegneren Björn Berg. Hvis du som leser dette, har et bilde av disse to barnebokfigurene inni deg, ja så er det temmelig sikkert preget av tegneren Björn Berg.

Björn Berg ble født i Bayern i Tyskland i 1923 av svenske foreldre. Fra treårsalderen bodde han i New York, og hjem til Sverige kom han som 12-åring. Han bestemte seg tidlig for å bli kunstner, og studerte blant annet i Paris i årene etter den 2. verdenskrig.

Berg har etter hvert forsøkt seg med de fleste teknikkene, men det er som grafiker og tegner han har satt sterkest spor etter seg. Han har blant annet i mange år vært avistegner på *Dagens Nyheter*, og han har illustrert en mengde barnebøker.

I 1956 illustrerte han den første utgivelsen av teskedgumman i Sverige, og i 1963 illustrerte han for første gang Emil i Lönnberga. Siden ble det en lang rad med utgivelser med disse to populære barnebokfigurene, som Berg har illustrert.

Knut Imerslund

## Århundrets kulturpersonlighet

Fredag den 31. desember 2004 publiserte *Dagsavisen* en undersøkelse som viste at Alf Prøysen ble kåret til århundrets kulturpersonlighet. Poenget for avisen var at de ville vite hvem folket mente var landets største kulturpersonlighet fra unionsoppløsningen i 1905 til i år, hundre år etter. Framgangsmåten var følgende: Avisa lot et meningsmålingsbyrå, Visendi, spørre et "bredt sammensatt" utvalg av 1400 personer hvem de mente hadde hatt størst betydning for landet av 15 eksplisitt nevnte kulturpersonligheter. "Bredt sammensatt" er her viktig, for dette var ikke en meningsmåling blant *Dagsavisens* lesere, slik jeg har forstått det. Hadde det vært tilfelle, hadde ikke resultatet vært oppsiktsvekkende.

Prøysen fikk bortimot 29.69 % av stemmene, og han hadde følgende personer bak seg i den angitte rekkefølge (prosenttall i parentes): Edvard Munch, maler (29.54), Anne Cath. Vestly, barnebokforfatter (14.34), Erik Bye, TV-personlighet (13.97), Knut Hamsun, forfatter (10.88), Kjell Aukrust, tegner og forfatter (9.56), Sigrid Undset, forfatter (8.72), Liv Ullman, skuespiller og regissør (1.24), Tarjei Vesaas, forfatter (1.13), Jan Garbarek,

saksofonist (0.78), Inger Hagerup, forfatter/dikter (064), Arne Nordheim, komponist (0.55), Kirsten Flagstad, operasanger (0.49), Arne Skouen, filmregissør (0.49) og Dag Solstad (0.07).

Dette bekrefter bare det inntrykk mange av oss har, at når det gjelder folkekjærhet i alle deler av befolkningen, er det ingen som slår Prøysen. Ja, på den måten er han kanskje uslåelig i hele vår litteraturhistorie. For mens mange betraktet Prøysen som "lav" så lenge han levde og laget slagere og barneviser og stubber og teskjejerringbøker om hverandre, så har han etter sin død fått stadig mer ros fra personer som ellers holder seg i finkulturen. Dette skyldes sikkert i høg grad at mange trodde at når Prøysen kom fra folket, så skrev han også bare for folket. Og selv om Hamsun heller ikke er noen smal forfatter, slik eksempelvis Dag Solstad må sies å være, selv om Solstad blir satt pris på av kritikere og litterater, favner Hamsun ikke så vidt som Prøysen. Konklusjonen blir altså at mens de aller fleste, for ikke å si *alle*, som arbeider innenfor kulturen, arbeider mot utvalgte sosialgrupper, til dels små og smale, er Prøysen et helt eksepsjonelt unntak her. Han er høyt verdsatt i alle samfunnslag, blant kvinner som blant menn, blant barn og voksne, blant nordlendinger så vel som hedmarkinger, blant hedninger så vel som blant kristne. Ja, det er ikke usannsynlig at de fleste muslimer som leser ham, også liker ham.

Et annet positivt trekk ved denne undersøkelsen, er at skriveriene om Prøysens seksuelle legning i fjor sommer åpenbart ikke har influert på hans popularitet. Kanskje tvert imot. For selv om det kom fram mange ulike reaksjoner på "avsløringene" i mediene, uttalte de fleste som ytret seg at dette ikke ville få noen konsekvenser for deres forhold til Prøysen. Og slik har det gått. Det er blant annet denne undersøkelsen i *Dagsavisen* et uttrykk for.

Knut Imerlund

## Biografiske notiser

### 1946. Gjennombruddsåret. Alf Prøysens første opptreden på Hedmarken.

Uten tvil er Alf Prøysens opptreden i studentrevyen *Ad Undas* den enkeltbegivenhet som har hatt størst betydning for hans gjennombrudd. Men hans kontakt med Hedemarkslaget i Oslo hadde også stor betydning for hans raskt voksende popularitet i årene 1946 og 1947. I flere bøker om Prøysen leser vi om en opptreden han hadde 17. mai 1946 i Hedemarkslaget. Etter sigende skulle han ha holdt det gående til tidlig neste morgen.

Hans første opptreden i Hedemarkslaget var imidlertid en drøy uke tidligere. Denne opptredenen synes å være mindre kjent. I Hedemarkslagets julehefte "Hemat tel jul !" julen 1947 leser vi: "Den 8. mai 1946 på en fredsfest i Kr. August gate, fikk laget første gang

besøk av den nye Hedemarksdikteren Alf Prøysen. Han hadde nyss før gitt ut debutboken sin, og av den meget gode kritikk anmelderne hadde gitt ham, måtte en slutte at det var en stor og særegen begavelse bygdene våre her hadde fostret. Og han innfridde forventningene. Han var Hedemarkshumøret i konsentrert form, og hans reservoar av skrøner, viser og fortellinger syntes uutømmelig. Og det var et stort pluss ved Prøysen, han hadde ingen primadonnanykker og var ikke vond å be. Siden har han gjestet laget mangfoldige ganger, og alltid har han vært en like kjærkommen gjest”.

Vi kan også gå til *Hamar Arbeiderblads* referat fra møtet 11. mai: ”Formannen presenterte Hedemarkens nye forfatter og dikter, Alf Prøysen fra Ringsaker, som nylig hadde sitt store gjennombrudd i Studenterrevyen. Han åpnet med sin vise ”Jeg er en liten Oslogutt fra Grorud” hvor vi fikk høre om ”store Trygve Lie”, og han sang også flere av sine gode og morsomme viser fra Hedemarken og Oslo. Innimellom fortalte han svenske og danske historier, trønderskrøner og ikke å forglemme en rekke gode hedemarkshistorier. Alt klang like godt og vill jubel avbrøt til stadighet, så det var ikke godt å avgjøre enten det var historiene eller visesangeren som gjorde størst lykke. Det blir nok ikke lenge før Prøysen igjen må vise sine kunster for hedemarkingene i Oslo.

Applausen gjentok seg også da Torbjørn Ekern tolket lagets takk til Prøysen og uttrykte sin glede over å ha en slik kraft innen egne rekker”.

Som en følge av denne opptredenen blir Prøysen invitert til sin første opptreden på Hedemarken. Og det er litt rart at denne opptredenen ikke er beskrevet i noen av bøkene om Prøysen eller i *PrøysenVennen*. Nærmest har Thor Helland vært i *PrøysenVennen* nr. 2 – Desember 2003. Han skriver at han optrådte på Hamar-dagene i august 1946 sammen med Prøysen, og at han tror det er første gang Prøysen optrådte på Hedemarken. Men det er sannsynligvis hans tredje opptreden.

Hedemarks museets Venner hadde besluttet å gjenoppta arrangementet av utflytterdagen på Hamar, og har i den anledning henvendt seg til Hedemarkslaget med spørsmål om de kan komme og sørge for underholdningen. Og som en følge av Prøysens vellykte opptreden på fredsfesten, blir han invitert til å opptre på ”Utflytternes dag på Domkirkeodden” 30. juni 1946. I *Hamar Arbeiderblad* for 1. juli dette året kan vi lese om en vellykket utflytterdag på Odden. Etter diverse taler ble Hedemarkslagets sang sunget. Deretter fulgte et allsidig underholdningsprogram. Avisen referer så: ”Rosinen i pølsen ble Alf Prøysen med sine morsomme historier og fornøyelige viser som fra første stund av tok publikum med storm. Han må være et lite gullfunn for Hedemarkslaget og vi ønsker ham vel møtt igjen Hamar-dagen. Bifallet til slutt var faretruende”.

Og 17. august er han tilbake med en ny opptreden på Hamar-dagen. Nok en gang er det gode kritikker i avisene. *Hamar Arbeiderblad* skriver om en av visene, at den fikk publikum til å brøle av latter, akkurat som i Romedal. Derfor er det at jeg tror at opptredenen på Hamar-dagen er hans tredje opptreden på Hedemarken.

Samme dagen skjer det enda en viktig begivenhet for Alf Prøysen. Han opptre i lørdagsbarnetimen. Det er mye som tyder på at dette er for første gang. I Hans Fredrik Dahls *NRKs historie*, bd. 3 (J.W. Cappplens Forlag, Oslo, 2000) side 200 leser vi: ”I NRK optrådte han (Prøysen) første gang i lørdagsbarnetimen i desember 1946 med sin egen Musevisa.” Dette kan ikke være riktig, for *Asker og Bærums budstikke* skriver onsdag 21. august 1946: ”Lokale innslag i radio: Lørdag (17/8) hadde frøken Ruth Sommerfeldt Jacobsen og Einar Amundsen ansvaret for barnetimen i radio. De to Asker-kunstnerne var meget flinke. Samtidig fikk vi høre en tredje Asker-kunstner, Alf Prøysen, synge barnesanger. Et bedårende innslag”. En av visene han sannsynligvis synger er ”Godnattsang”. Lakkplaten i NRKs arkiver er tatt opp 12/8-1946, og er det eldste opptaket med barnesanger.

Videre utover høsten og vinteren øker forespørslene om opptredener, og vi finner navnet hans ved en rekke ulike arrangementer. I slutten av august står han i spissen for underholdningsprogrammet til studentfesten på Valler i Bærum. I oktober er han å finne på en musikkafte på Asker Hotell til inntekt for Asker Røde Kors. Her opptre han sammen med bl.a. Sigbjørn B. Osa. I begynnelsen av desember gjester han Høvik Husmorlag hvor han underholder med sang og musikk og i julen opptre han på nytt i Lørdagsbarnetimen.

Når Prøysen ved nyttår ser tilbake på året som er gått, må han konstatere at det har vært et år i medvind. Axel Sandemoses strålende kritikk av *Dørstokken heme*, studentrevyen

*Ad Undas*, debuten i Kringkastingen og hans Hedemarksopptredener har alle vært suksesser.

## 1947. Radioen gjør Alf Prøysen kjent over hele landet.

Det er tydelig at man i Kringkastingen er blitt klar over at Prøysen ikke bare er flink til å synge og skrive. Han er også en god opplerer og blir derfor stadig benyttet til dette.

I begynnelsen av året deltar Prøysen i flere Lørdagsbarnetimer, ikke for å synge egne viser, men derimot for å lese noen av Henrik Wergelands historier for barn. Forfatteren Arne Skouen kommer med en ny bok dette året *Fest i Port des Galets*, og når det skal leses fra boka i radio, velger Kringkastingen Alf Prøysen. Til *Arbeidermagasinets* utgave for 21. juni har han skrevet novellen "Et Jonsokk-eventyr", som han allerede dagen etter leser i radioen.

Til tross for at han stadig er med i radioprogrammer, er det få som kjenner til ham utover i landet. "Berømmelsen" er stort sett lokalisert til Hedmarken og Asker. I Asker har Prøysen i flere år vært en kjent person, og som et bevis for dette kan anføres følgende morsomme meddelelse fra mars 1947 i *Asker og Bærum Budstikke*: "Prøysen eksisterer. Det allierte kontrollråd i Berlin meddelte forleden dag at etter deres siste vedtak var Prøysen opphørt å eksistere. Jeg vil be "Budstikken" dementere dette på det kraftigste. Prøysen opptrådte torsdag kveld i Asker Håndverksforening og gjorde som alltid stor lykke. Det later således til at kontrollrådet her har beveget seg langt utenfor sitt kompetanseområde, skriver "saft" til oss fra Asker".

Hedemarkslaget arrangerer "Holmenkollfest" i Høyres Hus i begynnelsen av mars og har i den anledning sendt innbydelse til Hedmarks skiløpere. Alf Prøysen underholder og gjør stor lykke. Det er sommeren dette året som Alf og forloveden Else har sin berømmelige fottur i Setesdalsheiene. Utpå høsten er Alf engasjert av Forsvarets velferdstjeneste for å underholde soldatene i Tysklandsbrigaden. Det er noe helt nytt for Prøysen å bli forespurt om å opptre utenfor landets grenser. På den tiden opptrer han for det meste i Asker-området.

Siste helgen i november ankommer Prøysen hjembygda for blant annet å gjennomføre sin første opptreden i Folkets Hus, Brumunddal. Det er Veldre og Brumunddal Røde Kors som står som arrangør, og inntekten av konserten går til innkjøp av ny sykebil. Dette ser ut til å være hans aller første opptreden i hjemtraktene. I forkant av besøket blir han presentert for leserne av *Hamar Arbeiderblad*, hvor han forteller at han nettopp er kommet tilbake fra en turné i Tysklandsbrigaden. På spørsmål om han kommer med ny bok til jul, svarer Prøysen at barnevisene fra Kringkastingen kommer ut, men først etter jul. Noen annen bok har han ikke på tapetet, men han håper en gang å få utgitt sine *Drengestu'viser*, tilegnet hans arbeidskamerater gjennom mange år. Det er mye som tyder på at det opprinnelig har vært meningen å gi ut barnevisene før jul, og at han har hatt en avtale med en forlegger, antageligvis forlaget Skandinavisk Kulturforlag (Anders Kjær & Co.). Noe som taler for dette, er en melding i *Asker & Bærum budstikke* så sent som 5. november 1947: "Askerforfatteren Alf Prøysens barnesanger skal komme ut i bokform før jul. De er vakre melodløse og er blitt mektig populære".

Tilstrømningen til hans opptreden i Folkets Hus i Brumunddal er så voldsom at det i hui og hast må settes opp en ekstra forestilling samme kveld. Den første delen av forestillingen består av barnesanger fra barnetimen, og deretter fremfører han sanger av Nicolette, svenske rallarviser og en parodi på den "siste schlager", som morer publikum stort. Etter siste delen av forestillingen, som består av "drengestu'visene", mottar han stormende ovasjoner. Dagen etter holder han opptreden for Veldre Bondekvinneleg i anledning Bondekvinnelegens dag. Ord for dagen fremføres av statsråd Mellbye. Temaet er "flukten fra landsbygda". Kanskje det her dukket opp noen ideer for Prøysen. Før han reiser hjem igjen opptrer han også på Ringstrand gamlehjem til stor glede for de gamle. Prøysen legger ofte inn en opptreden på et gamlehjem eller et sykehus i årene som kommer.

Ellers opptrer han stadig i radioen i forskjellige sammenhenger, men det er spesielt fremførelsen av egne viser som gjør at han på slutten av året er blitt godt kjent over det hele land.

# Prøysen-møte på barneværelset

Mads Thørud vokste opp på Hamar i 50- og 60-årene. I dag er han personalsjef i Mesta, og tilbringer arbeidsdagene i Oslo, men i helgene klarer han seg ikke uten Hedmarken. Forståelig nok. Tilfeldigvis fortalte han en gang at han hadde et litt særegent møte med Alf Prøysen i barndommen, og når jeg forklarer at dette kanskje kan ha interesse for Prøysen-vennene, er han beredvillig med en gang.

Vi sitter på stamkafeen i Hamar og Mads blir fjern og innadvendt:

- Jeg vokste opp i et hus rett opp for Ridehusstranda, og der bodde jeg til slutten av 60-tallet. På spørsmål om hvilket år det var han traff Prøysen, nøler han:

- Tja,---det---skjedde---på slutten av 50-tallet. Jeg vil tro at jeg var--- tja--- rundt en sju år, tenker jeg. La oss si at det var i 1959-60. Dette er jeg litt usikker på. Jeg husker at jeg hadde flere plater med Prøysen, og det var sikkert mine foreldre som hadde kjøpt dem.

- Husker du hva slags forhold du hadde til Prøysen i oppveksten? Var han en av favorittene?  
- Det er kanskje litt vanskelig så lenge etterpå å snakke om hvem som var favoritter den gangen. For meg var Prøysen, hva skal jeg si, en slags barnehageonkel. Jag hadde jo bare hørt ham, aldri truffet ham.

- Du hadde hørt ham i Barnetimen for de minste?

Ja, det, pluss at vi spilte platene hans hele tiden, så tekstene satt jo som spikret.

- Men så var det da denne skjellsettende tildragelsen, dette personlige møtet med Prøysen, som jeg gjerne vil ha beskrevet i minste detalj. Du traff ham personlig?

- Ja. Da må jeg fortelle at min far var omgangsvenn med familien Ekern, Håkon og Andrea. (I parentes bemerket: Håkon er broren til Torbjørn, alias Bertil Gåbort, som mange Prøysen-venner kjenner.) Og familien Ekern var gode venner med Alf Prøysen. Og en gang var Alf Prøysen på besøk hos oss, i vår stue, sammen med familien Ekern. Jeg vil i hvert fall tro at noen i familien Ekern også var der. Dette visste riktignok ikke jeg, for de var på besøk på et tidspunkt da en 7-åring – jeg altså – allerede hadde gått til sengs. Den gangen hadde jeg en teddybjørn som jeg syntes var veldig stor. Jeg har funnet den igjen nå i voksen alder, og nå synes jeg egentlig at den er ganske liten. Alt som er stort når du er liten, blir lite når du blir stor, vet du, sier Mads og smiler.

- Hadde du knyttet denne teddybjørnen til Prøysens vise på en måte da, sier jeg.

- Ja, det var nettopp det jeg hadde, sier Mads. Og så: Denne spesielle kvelden hadde jeg altså lagt meg. Og slik jeg husker det, banket det på døra til barneværelset, og inn kom det en mann som jeg husker at jeg den gangen syntes var lite pen, for å si det rett ut.

- Når vi begynte å snakke sammen, fortsetter Mads, spurte han meg om jeg kunne synge en sang til ham, og da satt jeg selvfølgelig i senga, med teddybjørnen i armkroken, og sang "Teddybjørnens vise". Nå må du sjekke når den ble utgitt---, sier Mads.

- Den var i hvert fall av de tidlige visene til Prøysen, sier jeg, og husker ikke akkurat årstallet. Senere har jeg sjekket, og *Teddybjørnen* og *andre viser* kom i 1951, så Mads hadde hatt god tid til å lære seg denne visa utenat.

- Ja, så sang jeg denne visa, og jeg mener å huske at jeg syntes jeg sang den bra, sier Mads, og ler.

- Ja, ærlig skal man være, sier jeg. Du synger kanskje bra nå også? Skal vi ta "Teddybjørnen" igjen kanskje, nå med moden mannsrøst á la Book-Jensen, sier jeg.

- Ja, kanskje det. Men uansett, når jeg var ferdig med å synge, fortalte denne fremmede mannen, som hadde kommet inn på mitt rom, at han var Alf Prøysen.

- Og det trodde jeg vel egentlig ikke på, sier Mads videre. Eller, jeg var i hvert fall ikke overbevist. Men da sa denne mannen at, ja da får vi synge denne sangen sammen! Og det gjorde vi. Da kjente jeg igjen – veldig godt – barnetimestemmen med en gang.

- Slik var historien, sier Mads, og blir litt fjern i blikket igjen.

- Har det gjort seg gjeldende noen helt manifesterende ettervirkninger av dette møtet ved at du fikk en forsterket interesse for Prøysen, spør jeg.

- Ikke annet enn at jeg har drevet en del med musikk, jeg har spilt en del gitar, og at jeg har sunget og spilt mye Prøysen-viser. Jeg har alltid satt stor pris på både tekster og melodier i Prøysens viser. Men jeg ville sikkert satt pris på Prøysen i ettertid, selv uten dette møtet. Og jeg hadde naturligvis ingen begrep om den gangen at Prøysen skulle bli så stor som han ble. Det er vel noe jeg har forstått etter at jeg ble voksen, at dette var en litt spesiell opplevelse.

Vi sitter og snakker litt fram og tilbake, og så forteller Mads ytterligere ei lita historie:  
- Jeg tror det var midt på 1990-tallet. Jeg var personalsjef på Jordans fabrikk på Flisa den gangen. NRK hadde et radioprogram hvor de var rundt på forskjellige bedrifter og laget reportasjer. De gjorde opptak på dagen og sendte det veldig tidlig på morgenen dagen etter. Jeg ble spurt om jeg kunne være med på et intervju. Da svarte jeg at det var en forutsetning at jeg fikk synge "Teddybjørnens vise" til slutt i intervjuet, og slik ble det. Problemet var at programmet gikk klokka halv sju om morgenen. Derfor var det ingen av mine bekjente som hørte det, ettersom de ikke står opp så tidlig, sier Mads og ler. Jeg ble altså ikke så berømt som jeg hadde håpet på grunn av dette.

- Og programmet ble ikke sendt i reprise?

- Nei, det ble nok ikke det, sier Mads. Så bra sang jeg ikke.

- Men, sier jeg, du vred deg unna i stedet, men nå skal du til pers. Jeg er klar for å høre første strofe av "Teddybjørnens vise".

Og Mads begynner:

- Det var en gang en teddybjørn, tra-la-la-la-lai....". Jeg husker ikke mer, sier Mads og ler.

Men du kan gjerne skrive at jeg sang hele strofen.

Men i PrøysenVennen er det bare sannheten som gjelder.



Ja, han var det som var inne på barneværelset hos meg, sier Mads.

# Dugnadskveld i Prøysenhuset

Søndag den 17. april arrangerte Prøysens Venner en dugnadskveld i Prøysenhuset for medlemmene av foreningen og andre interesserte. Inntektene fra denne kvelden gikk i sin helhet til vedlikeholdt av Prøysenstua. På programmet sto det musikk, sang og opplesning i Prøysens ånd. Styret i Prøysens Venner har diskutert om vi skal forsøke å gå ut med nye tilbud til medlemmene, og dette er ett av de tiltakene vi vil prøve ut. Foreløpig arbeider vi med planer om å få til 3-4 slike kvelder i året.

Denne gangen møtte det fram 60-70 personer, selv om arrangementet konkurrerte med flere andre konserter i Ringsaker denne kvelden. Det tolker vi som et tegn på at det er en betydelig interesse for slike konserter/hyggekvalder. Først sang Ulf Storbekk Prøysen-sanger til gitarakkompagnement av Jarle Kristoffersen. Deretter leste Halvor Olestad noen av sine dikt og stubber. Det kan ikke herske tvil om at han har lært mye av Prøysen, både når det gjelder dikt og prosa. Etter pausen sang Magne Norseng med sin faste akkompagnatør Olav Fredriksberg, og endelig framførte Karin Andreassen og Arild Sandbakken sine romansepregede Prøysen-sanger. Til slutt var det allsang.

Kveldens konferansier var den nytilsatte sjefen i Prøysenhuset, Hogne Moe. Han så ut til å få god kontakt med Prøysen-publikumet. Det er ikke uviktig i en jobb som denne. Det gjenstår å se om han får like god kontakt med kommunale og statlige myndigheter og sponsorer når han skal be om penger til Prøysenhuset.

Knut Imerslund

## Ny Prøysen-klubb

Referat fra stiftelsesmøtet for Prøysen-klubben "Blanke ark".

Tid og sted for denne historiske begivenhet var onsdag 6.4.05 kl. 19.00 i stabburet på Nordtvet gård. Vi var 15 personer som kom sammen for å hygge oss med Alf Prøysens tekster i allsang og solosang. Det var meget god stemning fra første stund da Paul Johnsen ønsket oss velkommen. Han bor selv i Sandvika, men har funnet ut at han må til stabburet på Nordtvet gård for å finne et lokale som er i Alf Prøysens ånd.

Spesielt ble Ronald Bradal, som leder av Prøysens Venner ønsket velkommen. Han kom fra Ringsaker for å være sammen med oss, og vi fikk en veldig fin sparegris, kjøpt i Prøysenhuset, som gave. Vi ble ønsket lykke til, og han sa at det var flott at det ble nettopp i Groruddalen starten av Prøysenklubben fant sted. Vi hadde planlagt en enkel servering: Kaffe, te, kjeks og småkaker. Vi tar ingen inngangspenger, men utlodning vil det bli hver gang.

Det ble god tid til solosang og allsang av bl.a. "Hu Klara på Dal", "Den første løvetann", "Jørgen Hattemaker" og "Æille har et syskenbån på Gjøvik". Bengt-Ole Nordstrøm og Harald Dyrkorn spilte gitar til allsangen. Arne Kvalnes som er fra Moelv, sang "Griskokktrøsta" med stor innlevelse, og det samme gjorde Oddlaug Askerød som sang om "Spelldåsen". Paul Johnsen, som selvfølgelig ble valgt til leder, ble oppfordret til å syng "Tjo, hva det virvlar", en svensk tekst av Alf Prøysen. Meningen er at vi også skal hente fram tekster som ikke er så kjente. og vi skal i framtida også syng tekster av andre visediktere. Odd Georg Murud som var kommet fra Askim for å være med på stiftelsesmøtet, bidro med å lese en av Alf Prøysens lørdagsstubber. Det samme gjorde undertegnede.

Vi var enige om at det lyse, flotte stabbursrommet ga en egen stemning, og vi kommer til å fortsette å møtes her den andre onsdagen i hver måned. Mai med alle helligdagene springer vi over, men vi møtes i juni. Og til høsten i sept., okt. og november. Alle dagene møtes vi klokken 19.00.

Arve Firveld

## **Tur til Snefugl Gård**

Vi inviterer herved vår medlemmer til å delta på en helgetur til Snefugl Gård i Buvika vest for Trondheim. Inge Haukvik har nå flyttet sin utstilling dit.

Snefugl gård er fra gammelt av et naturlig stoppested ved gamle Kongeveg og Pilegrimsleia – midt i Kristin Lavransdatters rike. De driver i dag en utstrakt gårdsturisme, med flere spennende ting. Mer info: se <http://www.snefugl.no/>. Gården har ikke overnattingsmuligheter, men vil skaffe oss overnatting i nærheten.

### **Reisetidspunkt: 11. og 12. juni.**

Det vil bli arrangert fellestransport fra Hamar/Brumunddal for dem som bor i Mjøsdistriktet. Prisen avhenger av antall deltakere, men Prøysens Venner garanterer at prisen ikke vil overstige 300 kr. Se ellers program og priser et annet sted i PrøysenVennen.

Medlemmer som bor utenom Mjøsdistriktet eller reiseruta gjennom Gudbrandsdalen, må ta seg fram på egenhånd.

**De som ønsker å delta på turen, kan melde seg på til  
Kari Irene Nærlie, tlf. 62 34 48 75, e-mail [kireneni@online.no](mailto:kireneni@online.no)**

## **Frivillige til Prøysenfestivalen - Blåklukkevikua**

Vi trenger frivillige også til årets festival. Frivillige får gratis adgang til arrangementene den dagen de deltar.

### **Meld deg på via nettsiden til festivalen:**

**<http://www.proysenfestivalen.no>, eller direkte på  
[http://www.proysenfestivalen.no/index.php?section=frivillig\\_med  
arbeider](http://www.proysenfestivalen.no/index.php?section=frivillig_med_arbeider)**

**Du kan også melde deg til [post@proysenhuset.no](mailto:post@proysenhuset.no) eller  
[vatn@proysenhuset.no](mailto:vatn@proysenhuset.no)**

## Tur til Dan Andersson-veckan

Magne Nordseng inviterer Prøysens Venner på tur til Dan Andersson-veckan i Ludvika til sommeren. Avstanden til Ludvika er ca. 35 mil.

## Tidspunkt: Fredag 5. – søndag 7. august 2005

De ulike arrangementene er spredt over et forholdsvis stort område, så man må prioritere. Vårt forslag er at man prøver å få med seg ett arrangement på fredag, to på lørdag og ett eller to på søndag. Et av de mest aktuelle arrangementene på lørdag er "Vid Kølmilan". På søndag kan vi delta på kirkekoncert på formiddagen og få med oss avslutningskonserteren kl. 13.

### Framkomstmiddel

10 – 15 deltakere: Minibuss (Magne kjører)

Større antall: Leie buss, eller finne en person til som kjører minibuss

Alternativt: Kjøre privatbiler.

### Kostnader

Overnatting: Ca. 300 kr per natt

Kjøring: Til selvkost

***De som ønsker å delta på turen, kan melde seg på til Magne Nordseng, tlf. 91 11 47 15, e-mail: [magne@nordseng.com](mailto:magne@nordseng.com) eller til Ronald Bradal, 623 58515, 48 25 86 96, [rbradal@online.no](mailto:rbradal@online.no)***

## Weekend-opphold på Bardøla høyfjellshotell, Geilo.

Detaljene i dette opplegget er ikke endelig fastlagt ennå, men det vil bli lagt opp til en helg i Alf Prøysens ånd, med topp artister og Prøysen-kjennere.

### Foreløpig programforslag:

1. Gjesteartist, i prioritert rekkefølge: Per Lillo Stenberg, Bjarne Brønbo, Hanne Krogh
2. Foredragsholder om Alf Prøysens ukjente sider: Knut Imerslund
3. Jacob Margido Esp om Prøysens forhold til de utenforstående
4. Andre bidragsytere: Arvid Møller om Alfs mor, vennen Solveig Fjæstad., Odd Børresen om Alfs humor.
5. Vidar Lønn-Arnesen leder samtale.
6. Forestillingen "Prøysen for tre". Teatergruppen Suppeteatret ved det Norske Teatret med Ragnar Dyresen, Unn Vibeke Hoel og Svein Erik Brodal i spissen. Trekkspilleren Håvard Svendsrud.

Pris: kr 2.000 pr deltager

Tid: Oktober 2005 (ev. vår 2006)

Deltager får stilt rom til fri disposisjon + kost. Drikkevarer betaler man selv. Antall gjester: max 8 per rom/hytte. Med forbehold om endringer.

Bardøla Høyfjellshotell er et høykvalitetshotell med flere typer overnattingsmuligheter. De har vanlige rom, men også "hytter" med 10 sengeplasser, der folk kan ordne seg selv. Hotellet har også et eget museums-tun – hvor de tilbyr servering i tradisjonelle norske gårdsbygninger. Mer om hotellet kan du finne på <http://www.bardola.no/>.

Nærmere opplysning om program og priser vil bli gitt på vår hjemmeside. De som er interessert i å delta på en flott høsttur til Geilo, kan melde fra til [rbradal@online.no](mailto:rbradal@online.no) eller tlf. 623 58515, 48 25 86 96.

## Vår web-side

Prøysens Venner har etablert ei egen hjemmeside:  
<http://home.online.no/~lovi-s/>

De som ønsker å følge med på vår virksomhet, kan gå inn der.

## Årsmøtet 2005

Også i år vil vårt årsmøte bli avviklet den 23. juli. I år faller dette på en lørdag, så det bør være gode muligheter til å delta.

Sted: Lokalet Fremad

Tidspunkt: Kl. 10.00

Meld deg på til [rbradal@online.no](mailto:rbradal@online.no) eller tlf. 623 58515, 48 25 86 96, eller send den liten skriftlig notis til  
Prøysens Venner  
v/Ronald Bradal  
Jensbakken 32  
2320 Furnes

**Styremedlemmer:**

Ronald Bradal	Jensbakken 32	2320 Furnes	62 35 85 15/482 58 696
Arild Sandbakken	Strandvegen 195	2380 Brumunddal	62 34 10 77/41 92 91 40
Nils Røhnebæk	Nesvegen 736	2353 Stavsjø	62 35 22 23/97 64 90 13
Randi Helgesen Kjøbstad	Gjerluveien 122	2320 Furnes	62 35 88 79
Knut Imerslund	Tommelstadv. 11	2300 Hamar	62 52 78 39/905 61 894
Siv Tørudbakken	Kølbrenna 348	2380 Brumunddal	62 34 12 10/908 81 352
Kari Irene Nærлие	Storenga 5	2380 Brumunddal	62 34 48 75

**Varamedlemmer:**

John Dompidal	Frisliveien 22	2390 Moelv	62 36 93 18/908 95 888
Haldis Schjerpen	Dr. Dedichensv.124	0675 Oslo	22 81 34 50/412 99 779
Armand Myrland	Jernbanev. 38	2840 Reinsvoll	61 19 79 91
Nils Sørheim		2849 Kapp	61 16 80 30

**Kan tiltre styret:**

For Prøysenfamilien: Ketil Prøysen, Mekeland, 5550 Sveio. 53 74 12 50  
Prøysenhuset, Postboks 31, 2360 Rudshøgda. 62 35 18 00.

**Prøysenambassadører:**

Ann Kristin Aanerud  
Magne Nordseng og Olav Fredriksberg  
Viseklubben Blanke Ark

**Distriktskontakter:**

Grenland: Lillian & Knud Pedersen, Gamle Brevikv. 95, 3940 Porsgrunn. 35 51 14 39  
Bergen: Kjell Simonsen, Hovdenlia 6, 5232 Paradis. 55 13 16 46  
Trøndelag: Inge Haukvik, 7353 Børsa. 72 86 31 47, 952 52984  
Vestfold: Anne Eriksen, Bieveien 40, 3171 Vear. 33 31 46 85, 928 19 163  
Oslo: Per Kristian Guntvedt, Snøkløkkeveien 10, 1475 Finstadjordet. 67 97 62 70, 22 46 20  
04 og Arve Firveld, Ammerudhellinga 64, 0959 Oslo. 22 16 17 37  
Asker: Sidsel Platou Aarseth, Johs. Noresvei 21, 1384 Asker. 971 50 874  
Buskerud: Einar Sæther, Furuly, 3622 Svene. 32 76 20 12  
Oppland: Bjørg Lyberg, Haralds gt. 2, 2815 Gjøvik. 61 17 35 66  
Sogn: Kristian Endestad, Elstervegen 2 A, 6800 Førde. 57 82 07 59  
Hadeland: Synnøve K. Haave, 2740 Roa. 61 31 64 10  
Østfold: Ragnhild Brenne, 1735 Varteig. 69 13 11 47 og Odd Georg Murud, Frøys v. 5, 1811  
Askim  
Møre og Romsdal: Anne Tørudstad Mork, Skrivarvegen 4, 6100 Volda. 70078244  
Nordland: Hild og Petter Dypvik, 7980 Terråk. 75 03 23 19  
Finnmark: Nina Moen Olsen, Sukkertoppen 32, 9600 Hammerfest. 78 41 37 05

**Andre:**

Ringsaker kommune v/Sigmund Myklebust, 2380 Brumunddal. 62 33 50 00.  
Elin Prøysen, Stasjonsveien 56b, 1482 Nittedal. 67 07 21 42/90 89 19 76

Ringsaker Blad  
Hamar Arbeiderblad  
Hamar Dagblad  
Varingen, Hadelandsveien 763, 1482 Nittedal.

# Innhold

**Ronald Bradal: Lederen har ordet.....**

**Knut Imerslund: Ulf Peder Olrog og Alf Prøysen**

**Knut Imerslund: Olrog jr.**

**Inge Haukvik: Prøysen i Asker under krigen**

**Knut Imerslund: En utstilling på Nationalmuseet**

**Knut Imerslund: Århundrets kulturpersonlighet**

**Per Kristian Guntvedt: Biografiske notiser**

**Knut Imerslund: Prøysen-møte på barneværelset**

**Knut Imerslund: Dugnadskveld i Prøysenhuset**

**Arve Firveld: Ny Prøysen-klubb**

**Det er så vemodig mange viser (annonse)**

**Tur til Snefugl gård**

**Medlemsinformasjon**

**Styret i Prøysens Venner**

## **PrøysenVennen**

medlemsblad for foreningen Prøysens Venner

Redaktør: Knut Imerslund

E-postadresse: [Knut.Imerslund@luh.hihm.no](mailto:Knut.Imerslund@luh.hihm.no)

Bladet kan leses på nettadressen

<http://prosjekt.hihm.no/proysen>

Enkeltnummer av bladet kan bestilles hos  
Ronald Bradal, Jensbakken 32, 2320 Furnes.